

Nr 172.

Av herr **Karlsson, Gottfrid, m. fl.**, om ytterligare statsbidrag till
Hidinge- och Spångakärrens torrlägningsföretag i Örebro län.

På ansökan av Aug. Jonsson jämte sex medsökande förordnade Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län den 8 augusti 1917 dåvarande statens lantbruksingenjör i länet Axel Palm att vid syneförrättning enligt gällande dikningslag upprätta förslag till torrläggning av ägor tillhörande Wia och Spånga byar i Vintrosa socken av Örebro län.

Förrättning påbörjades vid sammanträde den 13 september 1917, varvid konstaterades, att med förrättningen endast avsågs upptagande av en genom området framflytande mindre bäck, den s. k. Skillnadsbäcken. Genom förundersökning hade utrönts, att denna bäck, som utgör en sidogren till Svartån, hade å den sträcka, varom fråga var, mycket dåligt fall till Svartån och att till följd härav ändamålet med företaget icke helt kunde vinnas med mindre än en reglering av Svartåns vattenstånd genomfördes.

Sökandena vidhöllo emellertid sin ansökan och yrkade på förrättningens fortsättning och på närvarande undersökning rörande lämpligaste sättet för Skillnadsbäckens upptagande.

Svartån framrinner mellan Knista och Vintrosa kyrkor i nordostlig riktning genom ett större slättlandsområde. Ån bildade fall vid Bäck, där densamma var överbyggd med damm, vid vilken uttogs vattenkraft för Bäcks kvarn. Till följd av den vid nyssnämnda damm utövade dämningen översvämmades årligen stora delar av ovanförliggande utmed ån lågt belägna områden.

Å åns sydöstra sida äro belägna de s. k. Granhammarskärren, vilka sedan medio av 1800-talet äro invallade mot Svartån och hava sitt avlopp nedanför Bäcks kvarn.

Det i huvudsak å åns nordvästra sida belägna sankmarksområdet utgjordes av de s. k. Spånga—Hidingekärren, och av vilken det sökta företaget utgjorde en mindre del.

Frågan om Spånga—Hidingekärrens torrläggning har tidigare upprepade gånger varit föremål för behandling. År 1865 upprättades av dåvarande kaptenen A. G. Svedelius plan och kostnadsberäkning för invallning av kärren, slutande på en kostnad av 78,200 kr. Företaget kom emellertid ej till utfö-

rande. Senare upprättade ingenjören J. Danielsson nytt kostnadsförslag i ärendet, slutande på 90,300 kronor, och året därpå förordnades dåvarande statens lantbruksingenjör i länet, John Sundberg, att förrätta syn enligt dikningslagen för frågans utredande. Sundberg beräknade kostnaden för kärrens torrläggning medelst invallning till 175,720 kronor. Företaget kom ej heller till utförande, förmodligen på grund av den höga kostnaden.

Senare väckt förslag om företagets utförande medförde icke heller något resultat, varefter frågan vilat till ovannämnda ansökan gjorts om utredning rörande torrläggning av viss mindre del av kärren.

Med anledning av den under åren 1917 och 1918 alltmer tilltagande livsmedelsbristen framstod ett tvingande behov av landets självförsörjning genom bl. a. tillgodogörande av till odling lämplig mark. I anledning härav utfärdade Kungl. Maj:t den 16 april 1918 instruktion för en odlingsorganisation med uppgift bl. a. att bland den jordbruksidkande befolkningen verka för den svenska jordens utnyttjande på, med hänsyn till tidsläget, bästa sätt samt att avgiva förslag eller framställningar till odlingsarbetets fromma.

Inom det i kraft av nyssnämnda instruktion tillsatta odlingsrådet i Örebro län fästes vid rådets sammanträde den 14 maj 1918 uppmärksamheten på, att flerstädes inom länet förefunnos stora områden ängsmarker, som tidtals lågo översvämmade av vatten. Härvid framhöllos särskilt områden belägna i Svartåns dalgång ovanför Bäcks och Backa kvarnar, vilka områden ansågs kunna bringas till åker för rimliga kostnader. Odlingsrådet uppdrog åt dess ordförande och sekreterare att bl. a. närmare undersöka förhållandena och till rådet inkomma med utredning i frågan.

Vid odlingsrådets sammanträde den 25 maj 1918 redogjordes för i ärendet vidtagna åtgärder.

Spånga—Hidingekärrens torrläggning ansågs lämpligast bära ske genom sänkning av Svartåns vattenstånd, och ett oeftergivligt villkor härför vore, att förutberörda vid Bäck belägna dammbyggnad sänktes.

Med hänsyn till önskvärdheten av att företaget bringades till verkställighet så fort som möjligt och i betraktande av att priset för vattenfallet vid Bäck otvivelaktigt komme att ställa sig väsentligt mycket högre, om detsamma tvångsvis skulle lösas vid syneförrättningen, än om avtal om köp av detsamma kunde träffas med ägarna dessförinnan, hade odlingsrådet tagit mera aktivt initiativ i frågan genom att dess ordförande som köpare träffat preliminärt avtal med ägarne till Bäcks kvarn om köp av vattenrätten m. m. för ett belopp av 115,000 kronor för att sedermera för samma pris överlämna fallet m. m. till torrläggningsföretaget.

Odlingsrådet godkände de vidtagna åtgärderna och uppdrog åt ordföranden och sekreteraren att fullfölja uppdraget i enlighet med ordförandens förslag.

För frågans dryftande med vederbörande markägare hölls på kallelse av odlingsrådet sammanträde med ägare av marker inom Spånga—Hidingekärren i Vintrosa och Hidinge den 10 resp. 13 juni 1918.

Enligt odlingsrådets protokoll den 6 juli 1918 hade vid nyssnämnda sammanträden den 10 och 13 juni tanken på kärrens torrläggning vunnit allmän

anslutning från intressenternas sida och, så vitt ordföranden hade sig bekant, hade alla i företaget intresserade jordägare med undantag av Hidingeby gård, vilken låge under försäljning, förbundit sig erlægga lagstadgad andel i undersökningskostnaden.

Den 27 september 1918 hölls nytt sammanträde vid laga syneförrättningen. Vid detta sammanträde bekräftades vid förutnämnda sammanträden inför odlingsrådet den 10 och 13 juni av 61 st. jordägare undertecknade handling, varigenom desamma gjorde gemensam sak med sökandena till förrättningen och yrkade på sänkning av fallet vid Bäckes kvarn för torrläggning av de s. k. Hidinge—Spångakärren.

Genom nyssnämnda förening utgjorde sökandena till förrättningen 68 st. av de till ett åttiotal uppgående jordägarna.

Vid sammanträdet meddelade förrättningsmannen, att mätningar och undersökningar för företaget bedrivits sedan nästlidna juli månads ingång och att desamma fortfarande pågingo.

Med anledning av framställt önskemål om förrättningens snara avslutande meddelade förrättningsmannen, att han om möjligt skulle avsluta förrättningen i slutet av nästkommande februari månad.

Nästa sammanträde vid laga syneförrättningen hölls den 30 januari 1919, huvudsakligast för konfirmerande av — förmodligen under undersökningarnas gång — framställda yrkanden om upptagande av vissa bigrenar.

Laga syneförrättningen avslutades vid sammanträde den 26 februari 1919, varvid framlades plan för företagets utförande, synemännens utlåtande, kostnadsberäkning, värderingslängd, kostnadsfördelningslängd, arbetsbeskrivning m. m.

Företaget avser sänkning av fallet vid Bäckes kvarn och kanalisering av Svartån å en sträcka av 9,043 meter samt fördjupning av bigrenar och avlopp med en sammanlagd längd av 19,919 meter. Kostnaden för företaget hade beräknats till 775,360 kronor, vari ingick lösen för Bäckes vattenfall med 115,000 kronor.

I den beräknade schaktmassan ingick berg med 550 kubikmeter, men med hänsyn till svårigheten att i följd av jordlagrens hårdhet genomtränga desamma med jordborr hade i arbetsbeskrivningen framhållits möjligheten av, att mera berg än förslaget angåve kunde påträffas vid arbetets utförande.

Av förrättningshandlingarna inhämtas följande: »Företaget omfattar torrläggning av 225,358 hektar åker, 630,75 hektar äng och odlingsmark, 94,080 hektar annan mark och 10,948 hektar impediment. Den nyttiga arealen omfattar sålunda sammanlagt 950,188 hektar.

Markens värde före företaget hade beräknats till 528,714:09 kronor och densammans värde efter företaget hade uppskattats till 1,293,630:82 kronor, vadan båtnaden genom företaget utgör 1,293,630:82 kronor—528,714:09 = 764,916:73 kronor.»

Torrläggningskostnaden per hektar utgjorde enligt ovanstående i genomsnitt i runt tal 800 kronor per hektar. Oaktat den höga torrläggningskostnaden, var till kommo odlingskostnader, vilka ävenledes i allmänhet komme att ställa sig

högre, uttalades allmänt av intressenterna önskvärdheten av att företaget utfördes och att därtill söktes statsunderstöd i form av såväl lån från odlingslånefonden som anslag från allmänna avdikningsanslaget.

Flertalet närvarande intressenter undertecknade genast vid sammanträdet förening om sökande av nyssnämnda statsunderstöd.

Intressenternas villighet att fullfölja företaget trots detsamma, som sagt, höga kostnader torde i icke ringa grad ha stimulerats av utsikten att i odlingshjälp erhålla statsbidrag. Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 16 april 1918 angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag till vissa odlingsföretag m. m. kunde nämligen under vissa villkor erhållas statsbidrag till odlingskostnad med högst 200 kronor per hektar.

Mot syneförrättningen anfördes icke missnöje, vadan densamma vann laga kraft den 27 april 1919.

Tillstånd från det allmännas sida till företagens utförande söktes den 11 november 1919, och enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Örebro län resolution i ärendet den 20 november 1919 förklarades hinder härutinnan icke möta mot företaget.

Erforderlig utredning, s. k. betänkande m. m., för sökande av statsunderstöd till företaget blev av okänd anledning betydligt fördröjd.

Odlingsrådet, som med intresse följt förrättningens och företagens utveckling, gjorde hos förrättningsmannen, vilken av intressenterna erhållit i uppdrag att utarbeta ovanskrivna betänkande m. m., upprepade framställningar, enligt protokoll den 10 juli 1920 och 29 september 1920, om avlämnande av den erforderliga utredningen skyndsammast möjligt, enär fara föreläge, att företaget genom slappnande intresse hos markägarna icke skulle komma till utförande. Avskrift av odlingsrådets protokoll bifogas, bilaga nr 1.

Enligt det av förrättningsmannen i ärendet avgivna betänkandet, daterat den 30 november 1920, har till följd av det sedan syneförrättningens avslutande stegrade prisläget en betydande omräkning av företagens kostnader varit erforderlig. Samtidigt synes en mera detaljerad genomförd massberäkning givit till resultat, att vissa massor ökats, exempelvis berg från förutnämnda 550 kubikmeter till 1,400 kubikmeter, och att andra massor minskats. Det sålunda omräknade kostnadsförslaget slutade på ett belopp av 939,450 kronor, var till kom förrättnings- och andra utredningskostnader å 9,449: 67 kronor, vadan det sammanlagda beloppet utgjorde 948,899: 67 kronor.

Mot denna kostnad svarade förutnämnda vid syneförrättningen beräknade båtnaden å 764,916: 73 kronor. Med hänsyn till det ökade prisläget ansågo synemännen, att deras vid syneförrättningen avgivna värdering borde för att bringas i nivå med prisläget vid tiden för statsunderstödet sökande höjas med 10 %, varigenom förbättringsvärdet höjdes till 841,408: 40 kronor.

De intressenter, som sökt anslag och lån representerade 98,48 % av den genom företaget uppkommande båtnaden.

Den upprättade arbetsplanen för företaget fastställdes av Kungl. Maj:t den 11 november 1921, varvid till företaget anvisades ett anslag från allmänna av-

dikningsanslaget av 277,380 kronor och ett lån från odlingslånefonden av 554,770 kronor.

Under förmodan att sökt statsunderstöd skulle komma att anvisas till företaget under början av år 1920 beslöts, att företaget skulle påbörjas snarast möjligt, och efter infordrande av anbud antogs det lägsta av tre angivna anbud. Kontrakt om utförande av föreskrivna arbeten med undantag av sidoavloppen avslutades med den antagna entreprenören den 13 september 1919, varvid bl. a. överenskoms, att nyssnämnda arbete skulle utföras för ett belopp av 640,750 kronor, att arbetet skulle påbörjas före årets utgång, och att om arbetet fullbordades före den 31 december 1921 entreprenören skulle som premie erhålla ytterligare 50,000 kronor. Nyssnämnda premie torde satts med tanke på möjligheten för intressenterna att, om arbetet forcerades, erhålla viss del av ovanskrivna statsbidrag till odlingshjälp.

Då, som ovan anförts, statsunderstöd till företaget icke anvisades förrän den 11 november 1921 och arbetsstyrelsen i avvaktan härpå ansåg sig icke böra låna upp större belopp till arbetets bedrivande, överenskoms med entreprenören om vissa mindre arbeten under år 1919, och under år 1920 utfördes i huvudsak endast rivning av dammen vid Bäck. Först i slutet av juli månad 1921 började arbetet bedrivas i större skala.

Under tiden mellan syneförrättningens avslutande och Kungl. Maj:ts fastställande av arbetsplanen för företaget hade som bekant den ekonomiska situationen inom landet i hög grad förändrats. Behovet av landets självförsörjning hade år 1921 icke längre samma aktualitet som tidigare, och en stark ekonomisk depression hade inträtt bl. a. inom lantbruket.

Inför det sålunda förändrade läget borde nu erinras, att arbetet inställts eller eventuellt uppskjutits i avvaktan på gynnsammare tider. Häremot anföres, att *intressenterna vid denna tidpunkt, år 1921, redan köpt Bäckes kvarn och voro bundna av kontrakt med vederbörande entreprenör*, vilket kontrakt säkerligen icke utan stort vederlag till entreprenören kunde upphävas. Intressenterna hade sålunda redan engagerat sig med stora belopp, och inför det avtalade entreprenadbeloppet, vilket omfattade den huvudsakligaste delen av företaget, ansågs situationen icke särskilt oroväckande.

Sedan Kungl. Maj:t fastställt plan för företaget, påkallades under arbetets gång ny syneförrättning inom företaget, huvudsakligast för fastställande av vissa ändringar rörande företagets plan, omfattande inskränkning av åns bottenbredd inom företagets övre del. Genom vid denna syneförrättning, avslutad den 29 maj 1922, beslutade ändringar sänktes den beräknade kostnaden till 807,399:67 kronor, och i anledning härav sänktes enligt överenskommelse förutnämnda entreprenadsumma 640,750 kronor till 530,000 kronor.

Kungl. lantbruksstyrelsen har enligt beslut den 15 februari 1923 medgivit, att utan hinder för företagets godkännande detsamma finge utföras med vid nyssnämnda syneförrättning beslutade ändringar, med föreskrivande att till företaget beviljat odlingslån sänktes från 554,770:— kronor till 532,360:— kronor och beviljat statsanslag sänktes från 277,380:— kronor till 266,180:— kronor.

Arbetet bedrevs i huvudsak åren 1921—1923, och detsamma slutavsynades den 25 augusti 1925. Kungl. lantbruksstyrelsen har enligt skrivelse den 12 oktober 1925 förklarat arbetet ifråga godkänt.

Under arbetets gång uppstodo oberäknade arbetssvårigheter i väsentlig omfattning, vilket kom att i hög grad fördyra företaget.

Enligt det till grund för beräkning av statsunderstöd till företaget lagda kostnadsförslaget omfattade schaktningsmassan bl. a. 1,400 kubikmeter berg, men den befintliga kvantiteten berg visade sig uppgå till 10,586 kubikmeter. Vidare inträffade under arbetet betydande ras i åns slanter, vilkas avhjälpande drogo stora kostnader.

I förutberörda avtal hade entreprenören bl. a. tillförsäkrats viss ersättning per kubikmeter för dylikt det fastställda förslaget överskjutande berg.

Förrättningsmannen hade, som tidigare anförts, i den vid laga syneförrättningen angivna arbetsbeskrivningen uttalat möjligheten av att mer berg än förslaget angåve kunde påträffas. Sedan vattnet efter dammens sänkning sjunkit, visade sig den hårda pinnmon i botten vara lagrad på berg med mycket ojämn utformning och framträdande som större eller mindre körtlar och åsar, vilka genom kanalens stora dimensioner (20 meters bottenbredd) kom att utgöra ansenliga massor.

Med stöd av entreprenadkontraktets bestämmelser och efter förlikningsvis inför skiljemän träffad överenskommelse om ersättning för vissa oberäknade arbeten, uppbar entreprenören för det utförda arbetet i Svartån ett belopp av sammanlagt 669,984: 24 kronor, vilket således med 139,984: 24 kronor översteg det överenskomna entreprenadbeloppet 530,000: — kronor.

Med anledning av förutberörda oberäknade ökning av företagens kostnader beviljade Kungl. Maj:t den 18 juli 1924 ett ytterligare lån till företaget av 33,610: — kronor.

Nyttillkommande sökande av statsunderstöd ha av Kungl. Maj:t den 19 december 1924 och den 25 november 1927 beviljats lån och anslag med tillsammans resp. 3,870: — kronor och 2,230: — kronor.

Till företaget ha sålunda sammanlagt, som av bifogade sammanställning bilaga nr 2, framgår, beviljats i lån 569,840: — kronor och i anslag 268,410: — kronor. Över bilagda sammandrag över företagens inkomster och utgifter, bilaga nr 3, har detsamma dragit en kostnad av sammanlagt 1,009,960: — kronor, varav kostnaden för torrlägningskostnaderna utgör 904,595: 61 kronor.

För företagens finansiering har befunnits nödvändigt att utöver uppburet statsunderstöd upptaga privata lån, vilka för närvarande uppgå till sammanlagt 171,710: — kronor.

Amortering av det år 1923 fastställda odlingslånet inträder med år 1929.

Som av det anförda framgår, har kostnaden för företaget högst betydligt överstigit den kostnad, som av intressenterna kunde överblickas, sedan desamma köpt Bäckes vattenfall och träffat avtal om utförande av arbetena i själva Storån.

Sistnämnda båda kostnader representera enligt förrättningsmannens kost-

nadsförslag i det närmaste 90 % av den beräknade arbetskostnaden för hela företaget.

Genom den stora oberäknade kostnadsökningen har den ekonomiska ställningen för intressenterna blivit i hög grad brydsam. Härtill kommer, att företaget även i andra avseenden blivit en missräkning. Relativt stora områden, som vid syneförrättningen värdesatts som odlingsmark, torde med nuvarande höga arbetspris jämfört med värdet å sådana lantmannaprodukter, som skola betala den verkställda odlingen, för närvarande icke vara ekonomiskt lönande att odla.

Ett större område, den s. k. Östalöten, komme enligt syneförrättningshandlingarna icke att erhålla full torrläggning, utan bleve vid särskilt starka flöden översvämmat. Erfarenheten från de gångna åren efter företagets utförande har visat, att de befarade översvämningarna inträffat oftare än beräknat var, vilket medfört, att ett område av omkring 50 hektar icke erhållit den nytta, som beräknats.

För belysande av företagets ekonomiska ställning har här nedan uträknats å olika ägoslag i genomsnitt belöpande andel i kostnaden för företaget. Härvid har i syneförrättningshandlingarna som »äng och odlingsmark» redovisad areal uppdelats å »till odling föreslagen mark» och å »övrig äng och odlingsmark», varav den förstnämnda marken omfattar den mark, som av förrättningsmannen föreslogs till odling vid statsunderstödet sökande.

Ä g o s l a g	Areal	Förbättrings- värde	Procentisk andel efter förbättrings- värdet	Andel i kostnaden	
				summa	pr hektar
Åker	225,358	201 355: 92	26,3239	265 860: 86	1 179: 73
Till odling föreslagen mark	308,170	332 710: 69	43,4963	439,295: 23	1,425: 50
Övrig äng och odlingsmark	322,580	218 853: 43	28,6114	288 963: 70	895: 79
Annan duglig mark	94,080	11 996: 69	1,5684	15 840: 21	168: 37
Summa	950,188	764 916: 73	100,0000	1 009 960: 00	—

Av ovanstående framgår, att den totala torrläggingskostnaden per hektar i medeltal utgör för åker 1,179:73 kronor, för till odling föreslagen mark 1,425:50 kronor, för övrig äng och odlingsmark 895:79 kronor och för annan duglig mark 168:37 kronor.

Under antagande att å läne- och anslagssökandenas mark belöpande förbättringsvärde fördelar sig å nyssnämnda ägoslag i samma proportion som å företaget i dess helhet har här nedan verkställts fördelning av lån och anslag å olika ägoslag av sökandenas mark.

Ä g o s l a g	Areal	Statslån		Statsbidrag		Summa statsunderstöd per hektar	Skilnad mellan verklig kostnad och statsunderstöd
		summa	i medeltal per hektar	summa	i medeltal per hektar		
Åker	213,668	150 004: 11	670: 67	70 655: 98	315: 90	986: 57	193: 16
Till odling föreslagen mark	308,170	247 859: 32	804: 29	116 748: 42	378: 84	1 183: 13	242: 37
Övrig äng och odlingsmark	320,895	163 039: 20	508: 86	76 795: 86	239: 69	748: 55	147: 24
Annan duglig mark	94,080	8 937: 37	95: —	4 209: 74	44: 75	139: 75	28: 62
Summa	946,808	569 840: —	—	268 410: —	—	—	—

Härav framgår bl. a., att torrläggningskostnaden per hektar överskjutit beviljat statsunderstöd med i medeltal för ovannämnda ägoslag respektive 193: 16, 242: 37, 147: 24 och 28: 62 kronor.

Den nuvarande årliga omkostnaden per hektar utgöres dels av annuiteten på det uppburna kapitalbeloppet av odlingslånet, dels av ränta och amortering på enskilt lån och dels av ränta på det jordvärde, som förefanns före företagets utförande.

Årlig annuitet i medeltal å olika ägoslag, beräknad efter 6 %, på upplupet odlingslånebelopp, framgår av nedanstående.

Företaget har, som ovan anförts, upptagit enskilda lån å tillsammans 171,710:— kronor. Sistnämnda lån löpa för närvarande med 5 % ränta, och om härtill lägges 3 % årlig amortering, motsvarande en amorteringstid av 20 år, erhålles en årlig annuitet av 8 %. Denna uppgift har här nedan jämväl fördelats på olika ägoslag i proportion till förbättringsvärdet.

Enligt den vid laga syneförrättningen upprättade värderingslängden beräknades markens värde före företagets utförande utgöra i medeltal per hektar å åkern 980:— kronor, å till odling föreslagen mark 340:— kronor, å övrig ängs- och odlingsmark 480:— kronor och å annan duglig mark 54:— kronor. Som ovan anförts höjdes de vid syneförrättningen åsatta markvärdena med 10 % vid statsunderstödet sökande.

Med hänsyn till det ändrade prisläget efter den år 1919 verkställda värderingen, böra ovan anförda värden reduceras till nuvarande prisnivå. Om denna, för att vara på säkra sidan, sättes till hälften av prisläget åren 1919—1920, skulle ovannämnda värden reduceras till respektive 490:—, 170:—, 240:— och 27:— kronor per hektar.

Å dessa värden bör räknas skälig ränta, i synnerhet som flertalet intressenter hade denna jord belånad även före företaget. En räntesats av 4 % torde i förevarande fall icke kunna anses för hög.

Den verkställda beräkningen framgår av efterföljande.

Ä g o s l a g	Statslån per hektar	Slutvär- de efter 3 år med 3,6 % ränta på ränta	6 % årlig annuitet	8 % årlig annuitet å enskil- da lån	Summa årlig annuitet	4 % ränta på mark- värdet före torrlägg- ningen	Summa årlig annuitet och ränta
Åker	670: 67	745: 71	44,74	15,45	60,19	19,60	79,79
Odlingsmark	804: 29	894: 29	53,66	19,39	73,05	6,80	79,85
Övrig duglig mark	508: 86	565: 80	33,95	11,78	45,73	9,60	55,33
Annan mark	95: —	105: 63	6,34	2,29	8,63	1,08	9,71

Av ovanstående sammanställning framgår, att den totala årliga utgiften i amorteringar och räntor i medeltal per hektar för olika ägoslag utgör resp. 79, 79, 79, 85, 55, 33 och 9: 71 kronor. Härtill kommer, att relativt stora områden av ängsmarken lämnar föga avkastning och den under rubriken annan duglig mark upptagna arealen utgöres huvudsakligast av mossmark, som praktiskt taget icke lämnar någon avkastning alls i följd av företaget. Härigenom förskjutes den årliga omkostnaden till den verkligt produktiva markens nackdel.

Till belysande av företagets verkningar bifogas sammanställning av uppgifter om areal, skuldräntor m. m. rörande några, på måfå valda, i företaget ingående fastigheter, bilaga nr 4.

Beträffande odlingsmarken tillkommer utöver torrläggingskostnaden odlingskostnaden, vilken i detta sammanhang icke medräknats. Nyssnämnda årliga omkostnader per hektar överstiger vida den kostnad marken med nuvarande konjunkturläge å lantmannaprodukter kan bära.

Till jämförelse må i detta sammanhang anföras, att arrendevärdet däri inberäknat värde för hushållsvirke, å likartad jord i dessa trakter för åker icke överstiger 40:— kronor per hektar och för äng och betesmark 10:— kronor per hektar.

Av det anförda framgår, att det ekonomiska resultatet av företaget blivit synnerligen ogynnsamt, och då, som ovan anförts, inga utsikter finnas att av marken avvinna en avkastning, som tillnärmelsevis täcker ovannämnda årliga omkostnader, kommer företaget att med dessa omkostnader för många intressenter ofelbart leda till ekonomisk ruin. Även i flertalet övriga fall, där nyssnämnda sorgliga resultat icke blir följderna komma vederbörande att under långa tider framåt bliva hårt ekonomiskt pressade.

Kungl. Maj:t har den 27 juni 1927 fastställt ändrad lydelse av mom. 4 i kungörelsen den 11 juni 1926 angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag, innefattande bl. a. bestämmelser om att beträffande företaget, vari ingår odlad mark, bidraget kan utgå till högst hälften av kostnaden, varvid sagda högre bidrag skall beräknas endast för sådan i företaget ingående fastighet, för vilken torrläggning av den oodlade marken är av minst samma betydelse för fastighetens deltagande i företaget som torrläggningen av däri inbegripen odlad jord.

Bidrag kan sålunda utgå till högst hälften av kostnaden för fastighet i dess helhet, om båtnadsvärdet å fastighetens oodlade mark uppgår till eller

överstiger hälften av den totala å fastigheten uppkommande båtnaden, i motsatt fall utgår bidraget med högst en tredjedel.

Överstiger å fastighet belöpande kostnad båtnadsvärdet beräknas bidraget med hänsyn till nyssnämnda värde.

Kungl. Maj:t har, som tidigare anförts, till nytillkommen sökande den 25 november 1927 anvisat såväl lån som statsbidrag, varvid *nyssnämnda* bestämmelser tillämpats vid bidragets beräkning.

För utronande av i vilken omfattning statsbidrag skulle utgått till företaget, därest nuvarande bestämmelser hade tillämpats vid företagens första beviljande, har upprättats bifogade längd, bilaga nr 5, omfattande de fastigheter till vilka statsbidrag tidigare beviljats.

Av densamma framgår, att under angivna förutsättningar skulle till nyssnämnda fastigheter kunnat erhållits ett sammanlagt statsbidrag av 388,954:73 kronor, vilket överstiger hittills till företaget anvisade statsbidrag, 268,410:— kronor, med 120,544:73 kronor eller i runt tal 120,540:— kronor.

På nyssnämmt sätt beräknade tillskottsbidrag skulle icke i nämnvärd grad komma sådana fastigheter till godo, som tidigare erhållit statsbidrag till $\frac{1}{3}$ av kostnaden (ev. båtnaden) och som jämväl efter nuvarande beräkningsgrunder erhålla statsbidrag med högst $\frac{1}{3}$ av kostnaden (ev. båtnaden).

Ifrågavarande fastigheter ingå i företaget med övervägande odlad mark, vilken i regel omedelbart efter torrläggningens genomförande torde vunnit ökat skördeutbyte och därigenom givit ägaren större möjlighet att möta kommande kostnader för torrläggningen än den oodlade marken.

Som ovan anförts häftar företaget förutom statslånet för privat skuld å 171,710:— kronor.

Under antagande att till företaget anvisas ovan beräknade tillskottsbidrag, 120,540:— kronor, återstå av den privata skulden 51,170:— kronor till utdebitering å intressenterna. Då amortering av statslånet inträder med år 1929, kommer amortering samtidigt av nyssnämnda belopp 51,170:— kronor givetvis att i hög grad öka svårigheterna för låntagarna att fullgöra sina skyldigheter.

Företaget avser huvudsakligen vinnande av odlingsmark, men denna har av flera skäl i relativt stor omfattning ännu icke tagits i bruk. Dels har till följd av företagens stora omfattning odling i huvudsak icke kunnat påbörjats förrän under de senare åren, dels har den inom lantbruket ogynnsamma ekonomiska situationen närmast efter kristiden icke stimulerat till någon större odlingsverksamhet och dels har mången inför utsikten att icke kunna gå i land med den skuldbörda han genom torrläggningens företag ådragit sig icke haft lust eller möjlighet att utföra mera omfattande odlingsarbete.

För att bereda intressenterna tid dels till amortering av större delen av nyssnämnda lånebelopp 51,170:— kronor och dels till fortsatt odling, innan den tyngande amorteringen av statslånet skall påbörjas, är det nödvändigt, att låntagarna medgivnas ytterligare tre amorteringsfria år efter 1929, d. v. s. att amortering av lånet inträdde år 1932, och att låntagarna under dessa år befriades från ränta å lånet eller, om detta icke låter sig göra, årligen finge inbetala ränta å lånet efter 3,6 %.

På i huvudsak dessa skäl anhöllo intressenterna i företaget i en till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse den 10 februari 1928 dels att till ifrågavarande företag måtte utöver till detsamma tidigare beviljat lån och bidrag anvisas ett anslag från statens avdikningsanslag av 120,540 kronor och dels att amorteringsplanen för det år 1923 till företaget beviljade odlingslånet måtte framflyttas att omfatta tiden 1932—1957 i stället för den fastställda tiden 1929—1954, utan skyldighet för låntagarna att under tiden 1929—1932 erlagga ränta eller, om detta icke låter sig göra, mot årligt erläggande av ränta beräknad efter 3,6 % å upplupet lånebelopp.

I utlåtande den 22 november 1928 har lantbruksstyrelsen i huvudsak tillstyrkt bifall till denna framställning. Jämväl statskontoret har i yttrande den 14 december 1928 biträtt samma uppfattning.

I en ny till Kungl. Maj:t ingiven ansökan den 22 november 1928 hava emellertid intressenterna i företaget under återopande av förenämnda framställning den 10 februari 1928 anfört i huvudsak följande:

»I betraktande av att den ekonomiska situationen inom företaget icke låter sig slutgiltigt ordnas med eventuellt erhållande av nyssnämnda inom ramen för nu gällande bestämmelser ansökta bidrag, se sig intressenterna i företaget härmed nödgade göra underdånig hemställan om att till företaget erhålla bidrag utöver vad enligt gällande författning torde kunna anvisas.

Till stöd för denna vår ansökan återopas bifogade, dels av vederbörande statens lantbruksingenjör i länet, Gösta Kindblom, avgiven utredning i ärendet (bilaga 6), dels av nyssnämnda lantbruksingenjör och jordbrukskonsulenten H. Flodkvist avgivet yttrande rörande odlingsmark inom företaget (bilaga 7), dels av länsjägmästaren i Örebro län, N. Eckerbom, avgivet intyg rörande båtnadsräkning å skogsmark inom företaget (bilaga 8) och dels intyg om nuvarande arrendeavgifter å orten, utfärdat av domänintendenten i länet, Gunnar Pettersson, (bilaga 9).

Beträffande företagens tillkomst vilja vi utöver vad vi i vår tidigare ansökan anfört särskilt framhålla den utomordentliga och pådrivande verksamhet länets odlingsråd utvecklade för företagens igångsättande, och vi anse, att vår framställning bör ses i belysning av 1918—1920 års förhållanden. Utdrag av odlingsrådets protokoll rörande detta företag finnes infört i vår nyssnämnda tidigare ansökan. De personer, i allmänhet mindre hemmansägare, som beslöt företagens påbörjande kunde givetvis icke själva överblicka företaget och dess konsekvenser, och än mindre kunde de bedöma, huru förhållandena skulle komma att gestalta sig efter företagens genomförande, utan dessa litade därvid på de upplysningar och förslag, som för dem framlades av vederbörande tjänstemän.

Det torde starkt kunna dragas i tvivelsmål, om företaget kommit till stånd, om ej odlingsrådet så energiskt ingripit i frågan.

Enligt föregående ansökan bifogat sammandrag över företagens inkomster och utgifter hade företaget dragit en kostnad av 1,099,960:— kronor. Härtill bör emellertid läggas en kostnad av 42,113:— kronor, utgörande ersättning för jordupplag, varav största delen belöper å mark utmed ån, där jorden å vissa sträckor måste fördelas å en bredd av ända upp till 90 meter från åkan- ten till förhindrande av för starkt jordtryck å slänten. I nyssnämnda sammandrag finnes i en utgiftspost angivet »markersättning för jordupplag och dylikt», varmed dock avses endast ersättning för utbredning av jordupplag.

Sammandrag över företagens inkomster och utgifter bifogas (bilaga 10).

I den för själva Svartåns uppgrävning angivna kostnaden ingå kostnader för avhjälpande av jordras med 27,240:— kronor.

Företaget häftar för närvarande i kontant skuld dels för uppburet odlingslån med sammanlagt 569,840:— kronor och dels för enskilda lån, vilka efter hittills verkställda amorteringar nu uppgå till 164,610:— kronor. I betraktande av att ovan omnämnda tillkommande ersättning för jordupplag endast till en mindre del torde genom uppbörd inom företaget kunna ordnas, synes företaget nödgat att öka sitt enskilda lån med ytterligare omkring 35,000:— kronor eller till 206,723:— kronor.

Som av lantbruksingenjör Kindbloms utredning framgår, drabbas den mark inom torrlägningsområdet, som nu och framdeles realiter måste bära skuld-bördan, synnerligen svårt vid nuvarande ekonomiska situation inom företaget. Sålunda utgör årlig avgäld per hektar i genomsnitt å åker 96:84 kronor, å till odling föreslagen mark 100:17 kronor och annan odlad eller därtill lämplig mark 78:69 kronor.

Beträffande det enskilda lånebeloppet, vilket i nyssnämnda utredning förut-satts amorterat under 20 år med 8 % annuitet, anse vi oss bära framhålla svårigheten att under så lång tid amortera ett dylikt enskilt lån. Lånet, som huvudsakligast utgöres av sparbankslån, är ettårigt och måste varje år förnyas. Redan nu visar det sig möta mycket stora svårigheter att erhålla borgensmän å lånet, och efter inträdandet av amortering å odlingslånet och den därmed starkt nedsatta — i de flesta fall omöjliggjorda — amorteringsförmågan be-träffande det enskilda lånet kommer denna svårighet att ytterligare ökas. Personer, villiga att inför nuvarande ekonomiska ställning inom företaget taga risken att ställa sig som borgensmän för ett 20-årigt amorteringslån, torde näppeligen stå att uppbringa.

Under antagande att härovan omnämnda tidigare sökta statsbidrag erhålles, varigenom företaget ur statsunderstödssynpunkt skulle komma att jämföras med för närvarande under utförande varande företag, förbättras givetvis den ekonomiska ställningen, men som av lantbruksingenjör Kindbloms åberopade utredning framgår, kvarstår ändock högst betydande årlig utgift per hektar, utgörande å åker 82:54 kronor, å odlingspliktig mark 82:88 kronor och å annan odlad eller därtill lämplig mark 65:38 kronor.

Att dessa belopp betydligt överstiga, vad respektive ägoslag förmå bära, torde för envar i dessa frågor insatt person vara uppenbart.

Företagets synnerligen ogynnsamma ekonomiska följder bero dels på att företaget utfördes under en tid, då prisläget å arbetsmarknaden låg avsevärt över det nuvarande, dels på inträffade svåra och dyrbara ras och andra avsevärda, icke förutsedda svårigheter, dels på höga ränteutgifter samt dels och till mycket avsevärd del på att företaget icke lämnade den nytta, som beräk-nats.

Beträffande företagets kostnader erinras om, att det vid syneförrättningens avslutande den 26 februari 1919 framlagda kostnadsförslaget slutade på 755,360:— kronor, och att nytt kostnadsförslag av förrättningsmannen den 30 november 1920 avgavs i samband med s. k. betänkande rörande statsunderstöd till företaget, varvid förberörda kostnad höjts till 939,450:— kronor.

Under mellantiden hade arbetet i Svartån utlämnats på entreprenad för ett kontrakterat belopp av 640,750:— kronor. Nyssnämnda entreprenadarbete hade enligt ovannämnda kostnadsförslag av den 26 februari 1919 beräknats till 522,800:— kronor, vadan det antagna anbudet innebar en betydande kostnadsstegring.

Härvid må framhållas, dels att anbudet utgjorde det lägsta av tre inkomna anbud och dels det ständigt stegrade prisläget, vilket givetvis spekulanten måste räkna med. Enligt entreprenadavtalet skulle arbetet bedrivas så snabbt

som möjligt, för att markägarna så fort ske kunde skulle kunna utnyttja den torrlagda marken.

Under arbetets gång uppstod betydande, oberäknade arbetssvårigheter.

Den nedersta inom företaget belägna kilometern av Svartån framrinner i huvudsak genom hård och stenig terräng, och på denna sträcka upptog ovan nämnda vid syneförrättningen upprättade kostnadsförslag 450 kubikmeter berg, som i förberörda kostnadsförslag av den 30 november 1920 höjdes till 1,300 kubikmeter.

I syneförrättningshandlingarna hade förrättningsmannen anfört reservation om att större bergmassor än som beräknats möjligen kunde förefinnas.

Sedan sträckan utförts, visade sig efter noggrann uppmätning den bortsprängda bergmassan utgöra 10,480 kubikmeter. Då entreprenören i sitt avtal förbehållit sig extra ersättning för oberäknade arbeten, t. ex. med 10 kronor per kubikmeter för berg, medförde nyssnämnda arbetssvårighet en högst betydande kostnadsökning.

Då arbetet i ån fortskridit omkring 3 kilometer ovanför begynnelsepunkten, påkallades ny syneförrättning inom företaget, dels för intressenternas hörande rörande under arbetets gång vidtagna ändringar i arbetsplanen och dels för framläggande av förslag angående ifrågasatt ändring av åns bottenbredd å den återstående sträckan.

Vid nyssnämnda syneförrättning, avslutad den 29 maj 1922, framlade förrättningsmannen förslag till inskränkning av bottenbredden å den återstående sträckan med 5 meter. Denna inskränkning motiveras i synemännens utlåtande med, att den vid arbetet använda arbetsmetoden, grävning medelst en stor och mycket tung å ena åstranden framförd grävningsmaskin, icke i fortsättningen, med hänsyn till jordlagrens lösa beskaffenhet och ringa bärkraft för nyssnämnda maskin, kunde tillämpas, utan att stora och kostsamma ras skulle uppstå. Annan schaktningsmetod, exempelvis med mudderverk, ansågs ställa sig för dyrt med hänsyn till den stora transportlängden i sidled.

Som av förutnämnda tidigare ansökan bifogad översiktskarta framgår, är ifrågavarande företag i stort sett beläget å åns ena sida och å den motliggande å stranden finnes uppförd vall till skydd för innanförliggande marker. Vid arbetets utförande på sätt nu skedde med grävningsmaskin, vilken icke lämpligen växelvis kunde flyttas över från den ena åstranden till den andra, och plats för övrigt icke förefanns mellan vallen och ån för vare sig maskin eller jordupplag, var det nödvändigt att förlägga hela schaktmassan å företags sida.

Denna fråga synes icke av förrättningsmannen hava beaktats vid syneförrättningen, då föreskrifter om jordmassans lika fördelning åt båda sidor om ån lämnades.

Vid nyssnämnda syneförrättning framlade förrättningsmannen ett den 1 maj 1922 daterat kostnadsförslag, upprättat med hänsyn till bland annat dels den beslutade minskningen av bottenbredden. Företagets kostnader beräknas till 939,400:— kronor.

Till följd av den beslutade och sedermera fastställda inskränkningen i bottenbredden minskades den överenskomna entreprenadsumman till 530,000:— kronor, fränsett samtliga extrakostnader, vilka skulle gäldas särskilt.

Då entreprenören för arbetet ifråga sammanlagt uppbar 669,984:24 kronor, uppgingo de extrakostnader, som tillkommit, huvudsakligast i följd av ökad bergmassa, till 139,984:24 kronor.

Med anledning av förberörda kostnadsökning ingingo intressenterna år 1922 till Eders Kungl. Maj:t med ansökan om ytterligare statsunderstöd till företaget, därvid åberopande ett av förrättningsmannen den 2 augusti 1922 avgivet betänkande rörande företaget.

I nyssnämnda betänkande anföres, sedan redogörelse för orsaken till den beslutade inskränkningen av bottenbredden lämnats, följande: 'Under de år som gått sedan förrättningen påbörjades har jag kommit till den åsikten, att flodvattenmängden aldrig eller åtminstone ytterst sällan uppgår till den storlek, som blivit lagd till grund för dimensionsberäkningen, och hänvisas rörande dessa förhållanden till den i synemännens utlåtande lämnade redogörelsen. Någon risk för att försämrade torrläggning skulle kunna uppstå genom att bottenbredden minskats från 30 till 25 m. föreligger endast vid den s. k. Östälöten, till vars skydd vid exceptionellt högvatten föreslagits en vall försedd med dammlucka.'

Vi draga av det anförda den slutsatsen, att om förrättningsmannen dimensionerat den av botteninskränkningen berörda delen av ån onödigt stor, bör även den utförda och därtill dyrbaraste sträckan av ån kunnat givas mindre dimensioner, då vattenmängden å denna sträcka ej nämnvärt ökas genom tillflöden. Om denna vår slutsats är riktig, torde genom nyssnämnda förbiseende företaget betungats med onödiga kostnader, som sannolikt icke ligga under 100,000 kronor.

Av det anförda framgår, att företaget utan intressenternas förvällande åsamkats stora och onödiga kostnader.

Under arbetets gång uppstodo omfattande släntras, vilkas avhjälpande, som ovan anförts, dragit en kostnad av 27,240:— kronor.

Sedan den år 1919 avslutade syneförrättningen vunnit laga kraft och tillstånd från det allmännas sida den 11 november 1919 erhållits, drog det utan intressenternas förvällande ut på tiden, innan ansökan jämte erforderlig utredning om statsunderstöd ingavs till vederbörande myndighet.

Eders Kungl. Maj:t fastställde arbetsplan för företaget den 11 november 1921.

Då arbetsstyrelsen för företaget för vinnande av tid i avvaktan på statsunderstödet igångsatte arbetet och för dettas finansiering upptog betydande banklån, medförde den långa väntetiden höga ränteutgifter. Av bifogade sammandrag, bilaga 11, framgår, att ränteutgifterna efter vissa avdrag uppgå till icke mindre än 86,577:39 kronor.

Vidkommande frågan om den genom företaget uppkommande värdeförhöjningen synes densamma å stora områden inom företaget hava betydligt överskattats av synemännen vid den av dem verkställda markvärderingen under 1917—1919 års laga syneförrättning.

Som såväl av lantbruksingenjör Kindbloms utredning som ock av ovan åberopade av lantbruksingenjör Kindblom och jordbrukskonsulenten H. Flodkvist efter besiktning av avdikningsområdet avgivna intyg framgår, utgöras en högst betydande del av området av mark, som för närvarande icke kan anses ekonomiskt lönande att odla, men som, vid beräkning av företagets båtnad, givits högt förbättringsvärde.

Av den genom företaget torrlagda produktiva marken, 950.188 hektar, utgöras icke mindre än 334,66 hektar av mark, som icke lämpligen kan utnyttjas till odling eller till äng.

I detta sammanhang anse vi böra framhållas, att större delen av den odlingsbara marken inom företaget är beläget på 1—2 kilometers avstånd från vederbörande ägares ekonomibyggnader, att endast dåliga gärdesvägar finnas inom området, att stor enskild dikning erfordrats inom de odlade områdena, och att byggnader för grödans inbärgande så gott som undantagslöst saknas inom området.

Även den, i samband med odlingslänets beviljande föreskrivna odlingen, har å vissa områden visat sig draga betydande odlingskostnader till följd av riklig förekomst av stubbar och trädrötter.

I detta sammanhang erinras om, att ett i sin mån bidragande moment till markägarnas beslut om företagens igångsättande torde varit utsikten erhålla under denna tid utgående statsbidrag till odling av mark, vilket emellertid ointetgjordes genom nyssnämnda bidrags upphörande, innan företaget fullbordats.

Sedan arbetet i huvudsak år 1923 fullbordats, hava markägarna bedrivit ett energiskt odlingsarbete och trots det under tiden vikande prisläget å lantmannaprodukter nedlagt betydande kostnader på sin jords odling och grundförbättring.

Av lantbruksingenjör Kindbloms utredning framgår, att av den vid odlingslånets beviljande föreskrivna odlingen, omfattande 380.170 hektar, ha hittills uppodlats 248 hektar, vadan endast 60.17 har eller 19.52 % återstå oodlade, och sistnämnda förhållande har i regel sin förklaring i bristande ekonomisk förmåga att bekosta odling. Utöver ovannämnda 248 har ha därjämte uppodlats omkring 72 har sådan mark, som icke föreslagits till odling, och ytterligare torde högst 10 har dylik mark kunna bliva föremål för odling.

Efter företagens genomförande har jämväl den redan då odlade marken dragit stora kostnader för grundförbättringar, såsom enskilda avloppsgravars upptagande, täckdikning och dylikt.

Av det anförda framgår, att intressenterna gjort stora ansträngningar att iståndsätta sin jord till bärande av kommande utgifter för företaget.

Med några få undantag utgöras företagens intressenter av mindre lantbrukare, av vilka flertalet — även om förberörda inom ramen för nu gällande bestämmelser söka statsbidrag erhållas — icke med anlitande av alla sina ekonomiska resurser förmå bära de dryga amorteringskostnader, som i följd av torrläggningen drabba deras mark.

Detaljerad uträkning för några inom företagens olika delar valda fastigheter visar bland annat å olika ägoslag belöpande andelar i räntor och amorteringar å den skuld, som fastigheten till följd av torrlägningsföretaget åsamkats (se bilaga 11).

Av nyssnämnda bilaga framgår, att för så gott som samtliga anförda fastigheter enbart fastigheten åvilande odlingslån överstiga densamma taxeringsvärde. Vidare framgår, att tre av de anförda fastigheterna äro belastade med egnahemslån.

Vi anse oss böra framhålla, att om företaget ej genom statshjälp skulle bringas ur sitt nödläge, detsamma sannolikt kommer att medföra verkningar även för en större allmänhet.

En mycket stor del av företaget faller inom Hidinge socken, och av företaget berörda inom nyssnämnda socken belägna fastigheter representera ett taxeringsvärde enligt senaste fastighetstaxering av 341,000:— kronor, utgörande nära 10 % av socknens totala taxeringsvärde, 3,523,500:— kronor. Kommunalutskylderna inom socknen utgå för närvarande efter 9:40 kronor per 100 kronors inkomst, och de å fastigheter inom företaget debiterade kommunalutskylderna uppgå till sammanlagt 19,232:40 kronor.

Sannolikt torde ett ekonomiskt bakslag för nyssnämnda intressenter inom företaget medföra följdverkningar för övriga skattedragare inom socknen.

I detta sammanhang må omnämnas den redan nu starkt ökade svårigheten för fastighetsägare inom företaget att hos bankinrättningar erhålla lån till följd av allmänna farhågor för intressenternas genom företaget undergrävda ekonomi.

Härtill kommer, då flertalet markägare hava sina fastigheter belånade, att stor fara föreligger, att lånen uppsägas, varigenom markägarnas ställning blir än mer brydsam.

Av det anförda framgår, att, även med erhållande av förutnämnda stats-

bidrag å 120,540:— kronor, företagets återstående skulder bliva många av intressenterna övermäktiga och för de övriga mycket betungande.

I anledning härav anse sig intressenterna tvingade att hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare statsbidrag till så stort belopp, att företagets återstående skulder kunna bäras.

Sedan två markägare, vilka ej förut sökt statsunderstöd, innevarande års höst ingått till Eders Kungl. Maj:t med underdånig ansökan om statsbidrag och lån till sina andelar i företaget, representera samtliga lånesökande 99.991 % av företaget eller praktiskt taget hela företaget.

Efter noggrant överbäggande tilltro sig intressenterna, att, om företaget ytterligare utöver tidigare nämnt belopp 120,540:— kronor erhåller ett bidrag å 284,920:— kronor, utgörande hälften av till företaget hittills anvisat odlingslån, de med stora ansträngningar skola kunna reda sig. Härvid anhålles, att det sökta bidraget i första hand användes till det privata lånets avlyftande och att återstoden användes till odlingslånets nedskrivning.

Av lantbruksingenjör Kindbloms ovan åberopade utredning framgår, att om företaget kommer i åtnjutande av såväl tidigare sökt bidrag som sistnämnda belopp, ändock åvila jorden betydliga årliga avgifter, vilka utgöra å åker 54:83 kronor, å till odling föreslagen mark 49:37 kronor och å annan odlad eller därtill lämplig mark 39:58 kronor.

Då arrendevärdet å åker i orten enligt bifogade av domänintendenten Gunnar Pettersson avgivna intyg, bilaga 9, i medeltal utgör 40 kronor per hektar, äro företagets intressenter avsevärt sämre ställda än arrendatorer.

Med hänsyn särskilt till att företaget tillkommit och utförts under livlig medverkan av en statlig organisation bör enligt vårt förmenande ett biträdande av vår framställning icke medföra prejudicerande verkningar.»

På grund av vad sålunda anförts yrkade intressenterna, att Kungl. Maj:t måtte dels med stöd av gällande bestämmelser till företaget anvisa ett tilläggsbidrag från statens avdikningsanslag å 120,540:— kronor, och dels föreslå riksdagen att utan hinder av nu gällande bestämmelser bevilja företaget ytterligare bidrag från statens avdikningsanslag å 284,920:— kronor samt sådan räntefri framflyttning av amorteringstiden, som de i nyssnämnda underdåniga ansökan av den 10 februari 1928 gjort framställning om.

Sedan förslag till ifrågavarande kärrområdes torrläggning vid upprepade tillfällen framkommit men på grund av de med utförandet förenade stora kostnaderna måst förfalla, igångsattes företaget under kristiden, då brist på livsmedel förelåg inom landet och sedan från regeringen uppmaning utgått till jordbrukarna att vidtaga alla till buds stående åtgärder till höjande av markens avkastning, på initiativ av staten själv genom dess *odlingsorganisation*.

Med de vid företagets igångsättande gällande priserna på jordbruksprodukter samt med hänsyn till jordbrukets allmänna läge var torrläggingsföretagets genomförande vid denna tidpunkt ur ekonomisk synpunkt fullt berättigat. Mot intressenternas skötsel av företaget kan ingen anmärkning framställas: arbetsstyrelsen har handhaft företagets angelägenheter med klokhed och omsorg.

På grund av flera samverkande orsaker ha dock företagets till ett 80-tal uppgående intressenter, huvudsakligen mindre jordbrukare, genom dess utförande bragts i så svår ekonomisk ställning, att åtskilliga av dem till och med

nödgas gå från gård och grund, om icke erforderlig ökning av statsunderstödet till företaget beviljas.

Bland orsakerna till den ur ekonomisk synpunkt ogynnsamma ställningen må anföras den omständigheten, att man vid företagets startande beräknade att genom Statens odlingsorganisation *erhålla bidrag till markernas uppodling*, men att till följd av dröjsmål bl. a. med ingivande av erforderlig utredning för erhållande av statsunderstöd till torrlägningsföretaget och med arbetsplanens fastställande omkring 2½ år, eller från februari månad 1919 till november månad 1921, under vilken tid arbetet givetvis icke kunde bedrivas i full omfattning, företagets intressenter fullständigt gingo miste om statsbidrag till nyodling.

Stora brister dels vid företagets planläggning samt dels ock vid kostnadens och jordförbättringens beräkning, vilka brister tidigare påtalats av riksdagens revisorer i deras berättelse om den år 1927 av dem verkställda granskning av statsverkets etc. förvaltning (Bilaga 12), hava ock i avsevärd grad bidragit till det ogynnsamma läget.

Bland samtliga de i vårt land under kristiden igångsatta torrlägningsföretagen, vilka kommit i svår ekonomisk ställning, intager Hidinge-Spångakärrens torrlägningsföretag i det hänseendet en särställning, att det, som anförts, blivit igångsatt på initiativ av en statlig organisation. Vid kristidens slut förefanns för intressenterna ingen möjlighet att avbryta företagets genomförande, ty Bäcks vattenfall hade av dem inköpts redan under september månad 1918, och avtal med entreprenören hade träffats redan under september 1919.

Övriga större torrlägnings- och nyodlingsföretag, till vilka Statens odlingsorganisation tog initiativ inom Örebro län, omfattande en avsevärd areal, genomfördes med gynnsamt resultat.

Det synes oss vara en plikt för det allmänna att bistå intressenterna i sådana företag, vilka igångsatts på grund av initiativ av statens organ, och vilka intressenter i avsikt att gagna det allmänna utfört ett torrlägnings- och nyodlingsföretag, som utan deras eget förvällande, om icke bistånd erhålles, kommer att föra dem till ekonomisk ruin. Det synes icke vara staten värdigt att lämna dessa odlare, som i patriotiskt syfte grepo verket an under en för landet kritisk situation, åt sitt öde. Ett dylikt torrlägnings- och odlingsföretag kommer i en annan klass än en vanlig affär, uppgjord under kristiden.

Även synes det oss, att ett viktigt *statsintresse* är bundet därvid, att odlarna erhålla bistånd. Man torde kunna utgå därifrån, att så snart ofred härnäst uppstår i vår världsdel, stormakterna komma att på nytt avspärra livsmedelstillsättelsen, då ånyo livsmedelsbrist torde uppkomma i vårt land. I ett dylikt läge är jordbrukarklassens solidaritetskänsla för det allmänna en tillgång av stort värde. Det synes dock oss vara att befara, att den uppmaning till solidaritet, som i ett dylikt kritiskt läge komme att utgå till jordbrukarna, näppeligen skulle komma att omfattas med entusiasm, om icke staten nu lämnar dessa odlare det stöd de behöva.

På grund av vad sålunda anförts och, då intressenterna, även om de erhålla

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 3 saml. 46 häft. (Nr 172.)

den ökning av statsbidraget, varom de i sina ovan anförda underdåniga skrivelser anhållit, likväl nödgas i årlig annuitet erlägga en avgift av i medeltal omkring 50 kronor per hektar för den odlade och för odling dugliga marken, vilket synes oss vara det högsta belopp, som de förmå utbetala, få vi hemställa,

att riksdagen måtte medgiva, att dels med stöd av nu gällande bestämmelser till företaget anvisas ett tilläggsbidrag från statens avdiktningensanslag å 120,540: — kronor, och dels att utan hinder av nu gällande bestämmelser beviljas företaget ytterligare bidrag från statens avdiktningensanslag å 284,920: — kronor, dels ock medgives sådan räntefri framflyttning av amorteringstiden, varom styrelsen i sin underdåniga ansökan av den 10 februari 1928 gjort framställning.

Stockholm den 21 januari 1929.

Gottfr. Karlsson.

Ad. Lindgren.

Harald Åkerberg.

Bilaga nr 1.

Utdrag ur Örebro läns odlingsråds protokoll.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds sammanträde i Örebro den 4 maj 1918.

§ 11.

Herr Ivar Pettersson fäste uppmärksamheten å att flerstädes inom länet förefinnas stora områden ängsmarker, som tidtals ligga översvämmade av vatten, — särskilt framhöllos de områden, som äro belägna i Svartåns dalgång ovanför Bäcks och Backa kvarnar, — vilka områden för rimliga kostnader kunde bringas till åker. Herr Pettersson föreslog en skrivelse i ärendet till vederbörande myndighet. Odlingsrådet beslöt att uppdraga till ordföranden och sekreteraren att hos statens odlingskommitté anhålla om meddelande om, vilka åtgärder enligt dess uppfattning böra vidtagas i ärendet, samt att närmare undersöka förhållandena och till rådet inkomma med utredning.

*Torrläggning
av vattensjuka
marker.*

§ 12.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:

Örebro den 25 maj 1918

Gunnar Pettersson

Carl Jansson. Ivar Pettersson.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds sammanträde i Örebro den 25 maj 1918.

§ 19.

Herr ordföranden redogjorde för på odlingsrådets uppdrag vidtagna åtgärder i och för ifrågasatt torrläggning av i Svartåns dalgång ovanför Bäcks kvarn belägna marker, tillhörande Vintrosa, Hidinge och Knista socknar. Odlingsrådet godkände de vidtagna åtgärderna samt uppdrog åt ordföranden och sekreteraren att fullfölja uppdraget i enlighet med ordförandens förslag.

*Torrläggning
av marker
ovan Bäcks
kvarn.*

§ 20.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:
Örebro den 6 juli 1918
Gunnar Pettersson.
Ivar Pettersson. Erling Ribbing.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds sammanträde i Örebro den 6 juli 1918.

§ 2.

Meddelande
angående
Hidinge-
Spångakärrens
torrläggning.

Herr ordföranden meddelade, att tvenne av odlingsrådet utlysta sammanträden hållits med intressenter i ifrågasatt torrläggning av de s. k. Hidinge- och Spångakärren, nämligen i skollokalen vid Vintrosa kyrka den 10 juni och i skolan vid Hidinge gamla kyrka den 13 juni. Tanken på kärrens torrläggning hade vunnit allmän anslutning från intressenternas sida; så vitt ordföranden hade sig bekant hade alla i företaget intresserade jordägare med undantag av ägaren till Hidinge gård, vilken egendom ligger under försäljning, förbundit sig erlagga lagstadgad andel i undersökningskostnaden.

§ 3.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:
Örebro den 27 juli 1918.
Gunnar Pettersson
Erling Ribbing.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds sammanträde i Örebro den 9 oktober 1918.

§ 4.

Åtgärder an-
gående för-
säljning av
Bäcks vatten-
fall.

Meddelade herr ordf. angående köpet av fallet och vattenrätten vid Bäcks kvarn, att samtliga personer i Bäck och Hässelkulla, som göra gällande, att de äga del i fallet, på odlingsrådets förslag beslutat hänskjuta äganderättens avgörande till skiljemän, varigenom frågan kunde avgöras på kort tid. Till skiljemän hade av parterna utsetts häradshövdingarna G. Lindqvist och greve

H. A. Hamilton, vilka som tredje man valt landshövdingen Karl J. Bergström. Köpekontraktet hade förlängts till 1 nästkommande april, före vilken tid äganderätten bör vara avgjord.

Lantbruksingenjören hade ej medhunnit avsluta företagens planläggning men uppgivit, att det område, som beröres av torrläggningen, omfattar tillhoppa i runt tal 2,000 tld. Torrläggningskostnaden uppginge enligt en likaledes approximativ beräkning till omkring 400,000 kr., kostnaden för fallet oberäknad. Vid av lantbruksingenjören i skolsalen vid Hidinge gamla kyrka hållet möte med intressenter i det ifrågasatta torrläggningsföretaget hade samtliga närvarande intressenter till ett antal av 45 förklarar sig villiga övertaga fallet till det överenskomna priset 115,000 kronor.

De vidtagna åtgärderna godkändes.

§ 5.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:

Örebro den 16 nov. 1918.

Gunnar Pettersson.

Erling Ribbing. Ivar Pettersson.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds sammanträde i Örebro den 20 januari 1919.

§ 5.

Herr ordf. meddelade angående torrläggningen av Hidinge- och Spångakärren, att vid sammanträde mellan skiljemännen, landshövdingen m. m. Karl J. Bergström samt häradshövdingarna G. Lindqvist och greve H. A. Hamilton, Örebro, varvid odlingsrådets ordförande och sekreterare närvaro, beslöts dels till docenten jur. doktor Carl W. U. Kuylenstierna, Stockholm, uppdraga efterforskning i K. Bergskollegii arkiv rörande där förefintliga handlingar angående äganderätten till Bäckes vattenfall i Vintrosa socken, dels till kaptenen i väg- och vattenbyggnadskåren Knut Hällén, Örebro, samt statens lantbruksingenjör Axel Palm uppdraga värdering av dammen vid Bäck samt undersökning, huruvida möjlighet till dämning föreligger å Hässelkulla bys ägor.

Sammanträde
angående
Hidinge-
Spångakärrens
torrläggning.

§ 6.

Odlingsrådet beslöt avgiva skrivelse till statens lantbruksingenjör A. Palm dels med anhållan om meddelande om tid och plats för sammanträden med intressenter i företaget, till vilkas igångsättande odlingsrådet tagit initiativ eller medverkat, dels med meddelande därom att odlingsrådet har skyldighet att genom Kungl. Lantbruksstyrelsen påkalla biträde av statens lantbruksingenjör och således icke har rätt såsom av herr Palm ifrågasatts att direkt hos lantbruksingenjör anhålla därom.

Biträde av
statens lant-
bruksingenjör.

§ 7.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:

Örebro den 4 juni 1919.

Gunnar Pettersson.

Carl Jansson. Erling Ribbing.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds sammanträde i Örebro den 4 juni 1919.

§ 8.

Arvode till
häradshövding
G. Lindqvist.

Odlingsrådet beslöt att som arvode åt häradshövdingen G. Lindqvist, Örebro, för biträde vid försäljningen av dämmningsrätten vid Bäcks och Ångatorps vattenfall skulle utgå 150 kronor.

§ 9.

§ 17.

Hänvändelse
till statens
lantbruks-
ingenjör för
vinnande av
snabbare
planläggning.

Med anledning av att statens lantbruksingenjör inom distriktet icke medhunnit i behörig tid avsluta vissa torrlägningsföretag, vartill odlingsrådet jämlikt Kungl. Maj:ts nädiga instruktion för odlingsorganisationen av den 16 april 1918 påkallat lantbruksingenjörens biträde och flera nya torrlägningsföretag föreligga, vartill odlingsrådet önskar taga initiativ, beslöt rådet till arbetsutskottet uppdraga hänvändelse till herr Palm i ärendet för vinnande av snabbare planläggning.

§ 18.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:

Örebro den 9 sept. 1919.

Gunnar Pettersson.

Carl Jansson. Erling Ribbing.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds sammanträde i Örebro den 9 september 1919.

§ 7.

Sammanträde
angående
Hidinge-
Spångakärrens
torrläggning.

Herr ordf. meddelade, att sammanträde hållits mellan intressenter i Hidinge- och Spångakärrens torrlägningsföretag vid Hidinge gamla kyrka föregående dag, d. v. s. den 8 september, varvid lantbruksingenjören Axel Palm samt

ledamöterna i odlingsrådets arbetsutskott voro närvarande, varvid beslöts till arbetsstyrelsen uppdraga att bland tre inkomna anbud å arbetets utförande antaga Aktiebolaget Järnvägsmateriells anbud, uppgående till ett belopp av 640,000 kronor, under förutsättning att arbetet slutförts senast den 31 december 1921, men med tillägg av 50,000 kronor, om arbetet avslutas senast den 31 december 1920.

§ 8.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:

Örebro den 20 dec. 1919.

Gunnar Pettersson.

Carl Jansson.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds sammanträde i Örebro den 27 februari 1920.

§ 8.

Herr ordf. meddelade, att efter kallelse av godsägaren E. J. Johnson å Sanna pr Fjugesta sammanträde med delägare i Hidinge-Spångakärrens torrläggningsföretag den 16 innevarande februari hållits i skollokalen vid Hidinge gamla kyrka, varvid statens lantbruksingenjör Axel Palm samt odlingsrådets ordförande och sekreterare voro närvarande. Herr Johnson hade vid sammanträdet hemställt, att intressenterna måtte uppskjuta företagens genomförande, men beslöto övriga närvarande intressenter enhälligt, att företaget snarast möjligt skulle utföras.

*Sammanträde
angående
Hidinge-
Spånga-
kärrens
torrläggning.*

§ 9.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:

Örebro den 30 mars 1920.

Gunnar Pettersson.

Carl Jansson.

Kristian Thesen.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds arbetsutskotts sammanträde i Örebro den 10 juli 1920.

§ 4.

Sedan till odlingsrådet från arbetsstyrelsen för Hidinge-Spångakärrens sjösänkingsbolag meddelande inkommit, att kostnadsförslag för kärrens torr-

*Hidinge-
Spånga-
kärrens
torrläggning.*

läggning ännu icke till arbetsstyrelsen inkommit, ehuru omkring ett och ett halvt år förflutit, sedan dylikt kostnadsförslag av lantbruksingenjören utlovats, samt att dröjsmålet medförde, att intresset för företagens genomförande började avtaga hos en del intressenter, beslöt arbetsutskottet, att från odlingsrådet skulle till lantbruksingenjör Palm avlätas en skrivelse med anhållan om, att kostnadsförslag måtte under närmaste tiden till arbetsstyrelsen överlämnas.

---

§ 5.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:

Örebro den 29 sept. 1920.

Gunnar Pettersson. Ivar Pettersson.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds sammanträde i Örebro den 29 september 1920.

---

§ 7.

*Hidinge-
Spångakärrens
torrläggning.*

Sedan statens lantbruksingenjör Axel Palm som svar å odlingsrådets skrivelse av den 10 juli 1920 (odlingsrådets protokoll den 10 juli 1920, § 4) genom skrivelse av den 15 sistslidne juli meddelat, att han hoppats, att planen för torrläggning av Hidinge-Spångakärren kommer att bliva avslutad i september innevarande år, samt då till följd av det långa dröjsmålet med planläggningens avslutande — omkring 1½ år senare än planen utlovats — fara förelåg, att torrläggningsföretaget icke komme till genomförande, beslöt odlingsrådet att uppdraga till ordf. och sekr. att, för den händelse planen icke vid ovan angivna tid komme arbetsstyrelsen tillhanda, till Kungl. Lantbruksstyrelsen ingå med meddelande om förhållandet, såvida icke dylikt meddelande av arbetsstyrelsen ingives.

---

§ 8.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:

Örebro d. 30 nov. 1920.

Gunnar Pettersson.

Carl Jansson. Ivar Pettersson.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds sammanträde i Örebro den 30 november 1920.

---

§ 11.

*Hidinge-
Spångakärrens
torrläggning.*

Sedan vid sammanträdet upplysts att muddring uti Svartån för torrläggning av Hidinge-Spångakärren icke komme att påbörjas förrän under nästkom-

mande år, beslöt odlingsrådet att till ordf. och sekr. uppdraga att vidtaga åtgärder för sprängning av dammen vid Bäckes kvarn i god tid före vårfloden nästkommande år.

§ 12.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:
Örebro d. 12 april 1921.
Gunnar Pettersson.
Carl Jansson.

Utdrag av protokoll vid Örebro läns odlingsråds
sammanträde i Örebro den 17 december 1921.

---

§ 4.

Meddelade ordf., att av styrelsen för Hidinge- och Spångakärrens torrlägningsföretag ingiven ansökan om statslån och statsbidrag till torrlägningsföretaget nu blivit beviljad.

*Statsbidrag
till torrlägningsföretag.*

Vidare förekom icke.

Vid protokollet:
Herman Flodkvist.

Justerat:
Örebro den 14 jan. 1922.
Gunnar Pettersson.

Förestående avskrifters överensstämmelse med originalet intygar:

Linnart Andersson.

Bilaga nr 2.

P. M.

**rörande Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag inom Vintrosa,
Hidinge och Knista socknar av Örebro län.**

Arbetsplanen för företaget fastställd den 11 november 1921.
Ändring däri medgiven den 15 februari 1923.

Statsunderstöd.

	lån	bidrag
Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 november 1921 beviljades	554,770: — kr.	277,380: — kr.
Minskning i samband med av Lantbruksstyrelsen den 15 februari 1923 medgiven ändring i arbetsplanen	22,410: — »	11,200: — »
Återstående statsunderstöd	532,360: — kr.	266,180: — kr.
Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 juli 1924 beviljades på grund av merkostnad för berg, ytterligare	33,610: — kr.	—
Nyttillkommande sökande hava beviljats: enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 december 1926	1,760: — »	600: — »
och enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 november 1927	2,110: — »	1,630: — »
Summa statsunderstöd	569,840: — kr.	268,410: — kr.

Areal, båtnad och kostnad.

	Hela området	Låne- och anslags- sökandes andel
Åker	hektar 225,358	hektar 223,663
Till odling föreslagen mark enligt betänkande den 30 november 1920	» 308,170	» 308,170
Övrig äng och odlingsmark	» 322,580	» 320,395
Annan duglig mark	» 94,080	» 94,080
Summa	hektar 950,188	hektar 946,308
Båtnad genom vattenavledningen	841,408: 40 kr.	838,419: 16 kr.

Låne- och anslagssökandena representera 99.65 % av företagets båtnad.

	Hela området	Låne- och anslags- sökandes andel
Vid arbetsplanens fastställande beräknad kostnad	948,899: 67 kr.	938,486: 45 kr.
Kostnad efter medgiven ändring i arbetsplanen	807,399: 67 »	798,541: 40 »
Merkostnad för berg	111,790: — »	110,561: 54 »
Summa	919,189: 67 kr.	909,102: 94 kr.
Nyttillkomna sökandes kostnad	—	6,494: 88 »
Summa kostnad	919,189: 67 kr.	915,597: 82 »

Verklig kostnad 1,009,960 kronor.

Kostnad pr hektar i medeltal omkring 1,063 kronor.

Vattenavledningsarbetet godkänt den 12 oktober 1925.

Örebro den 15 januari 1928.

Gösta Kindblom,

Sammandrag

över inkomster och utgifter vid Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag åren 1919—1927

Debet

Statsanslag (åren 1922—1926)	266,780:—	
» » år 1927	1,630:—	
Lån från odlingslånefonden (åren 1922—1926)	567,730:—	
Lån från odlingslånefonden år 1927	2,110:—	838,250:—
Lån från Örebro läns sparbank		160,000:—
» » enskild person		11,710:—

Summa kronor 1,009,960:—

Kredit

Lösen av Bäcks vattenfall	115,000:—	
Entreprenören för Svartåns upp- grävning	669,984: 24	
Bron, sidokanaler, markersätt- ning för jordupplag och dylikt	119,611: 37	904,595: 61
Räntor (efter avdrag av erhållna räntor och diverse mindre in- komster samt utestående ford- ringar av icke anslags- och lånesökande, 3,584: 99)		86,577: 39
Kostnader för kontroll, utredning för sökande av statsunderstöd, organisationskostnader m. m.		14,087:—
Diverse förestående utgifter		4,700:—

Summa kronor 1,009,960:—

Örebro den 15 januari 1928
Gösta Kindblom
 statens lantbruksingenjör

Motioner i Första kammaren, Nr 172.

Bilaga nr 4.

Uppgifter rörande hemmanet ^{101/180} mantal reg.-nr 4⁴, Via Östra, ingående i Hidinge-Spånga-kärrens torrlägningsföretag.

Ägare Per Aug. Larsson.

Enligt ägarens uppgifter:

Taxeringsvärde		11,800: — kr.
Åker	6 har	
Slätteräng	6 »	
	<u>Summa 12 har</u>	

I företaget ingår:

Ränta å skuld icke ingående i torrlägningsföretaget		716: — kr.
Åker	4.765 har	
Till odling föreslagen mark	0.82 »	
	<u>Summa 5.585 har</u>	

Ränta och amortering å statslån		334: 86 kr.
» » » » torrlägningsföretagets privata lån å 171,710: — kr (annuitet 8 %)		84: 90 »
	<u>Summa årliga ränteutgifter</u>	419: 76 kr.

Årlig räntekostnad pr har för åkern och den till odling föreslagna marken utgör 75: 15 kr. $\times$ 5,585 har = 419: 76 kr.

Uppgifter rörande hemmanet ^{3/64} mantal reg.-nr 2⁶, Hidinge by, ingående i Hidinge-Spånga-kärrens torrlägningsföretag.

Ägare K. R. Larsson.

Enligt ägarens uppgifter:

Taxeringsvärde		2,600: — kr.
Åker	3 har	
Slätteräng	1 »	
Betesmark	1 »	
	<u>Summa 5 har</u>	

Ränta å skuld icke ingående i torrlägningsföretaget		300: — kr.
---	--	------------

I företaget ingår:

Åker	1.50 har	
Till odling föreslagen mark	2.00 »	
Ång	0.83 »	
	<u>Summa 4.33 har</u>	

Ränta och amortering å statslån	248: 71 kr.
» » » » torrlägningsföretagets privata lån å 171,710: — kr. (annuitet 8 %)	89: 92 »
Summa årliga ränteutgifter 338: 63 kr.	

Beräknas räntekostnaden pr har äng till 20 kr. erhålles räntekostnaden pr hektar åker och odlingsmark till

Åker och odlingsmark, räntekostnad pr har 92: 01 kr. × 3.50	322: 03 kr
Äng » » » » 20: — » × 0.83	16: 60 »
Summa 338: 63 kr.	

Uppgifter rörande hemmanet ¹/₂ mantal reg.-nr 7¹, Hidinge by, ingående i Hidinge-Spanga-kärrens torrlägningsföretag.

Ägare Emil Persson.

Enligt ägarens uppgifter:

Taxeringsvärde	33.000: — kr.
Åker	25 har
Slätteräng	3 »
Betesmark	32.355 »
Summa 60.355 har	

Ränta å skuld icke ingående i torrlägningsföretaget . . . . . 164: — kr.

I företaget ingår:

Åker	8.825 har
Till odling föreslagen mark	12.350 »
Annan äng och odlingsmark	39.180 »
Summa 60.355 har	

Ränta och amortering å statslån	2,511: 11 kr.
» » » » torrlägningsföretagets privata lån å 171,710: — kr. (annuitet 8 %)	907: 83 »
Summa årliga ränteutgifter 3,418: 94 kr.	

Beräknas å slätteräng och betesmark belöpande ränta skäligen böra utgöra resp. 20 och 10 kronor pr hektar, har här nedan uträknats å åkern (25 har) belöpande andelen pr hektar av ovanstående ränteutgifter för torrlägningen:

Åker, räntekostnad pr har 121: 41 kr. × 25 har	3,035: 25 kr.
Slätteräng, » » » 20: — » × 3 »	60: — »
Betesmark, » » » 10: — » × 32.355 »	323: 55 »
Summa 3,418: 80 kr.	

Uppgifter rörande hemmanet $\frac{1}{32}$ mantal reg.-nr 2⁵, Hidinge by, ingående i Hidinge-Spånga-kärrens torrlägningsföretag.

Ägare L. E. Nilssons stärbhus gm Gustaf Larsson.

Enligt ägarens uppgifter:

Taxeringsvärde		2,600: — kr.
Åker	2 har	
Slätteräng	1 »	
Betesmark	1 »	
	<u>Summa 4 har</u>	
Ränta å skuld icke ingående i torrlägningsföretaget		265: — kr.

I företaget ingår:

Åker	1.7850 har	
Till odling föreslagen mark	1.1550 »	
	<u>Summa 2.9400 har</u>	
Ränta och amortering å statslån		161: 75 kr.
» » » » torrlägningsföretagets privata lån å 171,710: — kr. (annuitet 8 %)		<u>58: 48 »</u>
	<u>Summa årliga ränteutgifter</u>	220: 23 kr.

Räntekostnad pr hektar för åkern och den till odling föreslagna marken utgör 74: 91 kr. $\times$ 2,94 har = 220: 23 kr.

Uppgifter rörande hemmanet $\frac{1}{8}$ mantal reg.-nr 2³, Hidinge by, ingående i Hidinge-Spånga-kärrens torrlägningsföretag.

Ägare Martin Olsson.

Enligt ägarens uppgifter:

Taxeringsvärde		9,000: — kr.
Åker	6 har	
Slätteräng	4 »	
Betesmark	4 »	
	<u>Summa 14 har</u>	
Ränta å skuld icke ingående i torrlägningsföretaget		755: — kr.

I företaget ingår:

Åker	5.61 har	
Till odling föreslagen mark	4.68 »	
Äng	0.32 »	
	<u>Summa 10.61 har</u>	

Ränta och amortering å statslån	531:43 kr.
» » » » torrlägningsföretagets privata lån 171,710: — kr. (annuitet 8 %)	192:11 »
Summa årliga ränteutgifter 723:54 kr.	

Beräknas skälig räntekostnad å äng utgöra 20 kronor pr hektar, utgör räntekostnaden pr hektar för åkern och den till odling föreslagna marken följande:

Åker och odlingsmark, räntekostnad pr har 69:69 kr. × 10.29 har	717:14 kr.
Äng, räntekostnad pr har 20: — kr. × 0.32 har	6:40 »
Summa 723:54 kr.	

Av ägarens uppgifter framgår, att endast en mindre del av den till odling föreslagna marken ännu odlats.

Uppgifter rörande hemmanet $\frac{1}{4}$ mantal reg.-nr 1³, Östra Nedra, ingående i Hidinge-Spånga-kärrens torrlägningsföretag.

Ägare Karl Johanssons stärbhus gm Augusta Johansson.

Enligt ägarens uppgifter:

Taxeringsvärde	9,000: — kr.
Åker	6 har
Slätteräng	5 »
Summa 11 har	
Ränta å skuld icke ingående i torrlägningsföretaget	195: — kr.

I företaget ingår:

Äng och odlingsmark	4.26 har
Ränta och amortering å statslån	199:26 kr.
» » » » torrlägningsföretagets privata lån å 171,710: — kr. (annuitet 8 %)	72:23 »
Summa årliga ränteutgifter 271:29 kr.	

Äng och odlingsmark, nettoavkastning pr har 63:68 kr. × 4.26 271:29 kr.

Ovanstående område, 4,26 har, ingår i den s. k. Östalöten, vilken årligen över-
svämmas. Området i fråga torde med anledning härav icke kunna odlas för
sädesproduktion.

Örebro den 15 januari 1928.

Gösta Kindblom,
Statens lantbruksingenjör.

Beräkning av det statsbidrag, som skulle utgått till Hidinge-Spångakärrens torrlägningsföretag, om nuvarande bestämmelser tillämpats vid beräkning av tidigare till företaget anvisat bidrag.

Socken och hemman	Littera	Jord- re- gister- num- mer	Man- tal	Jordägares namn m. m.	Åker			Annan mark			Båtnads- värde kr.	Statsan- slag kr.	Kvot för stats- anslag	Anmärkingar	
					har	ar	kvm	har	ar	kvm					
1	2	3	4	5	6			7			8	9	10	11	
<i>Vintrosa</i>															
Hässelkulla	C	1 ⁴	1/12	Karl Richard Eriksson				1	36			972: 40	486: 20	1/3	(Totala förbättringsvärdet kr. 232: 37 men statsunderstöd ej sökt till ett förbättringsvärde av 46: 47. 232: 37 —46: 47 = 185: 90)
Stenkulla		1 ¹	1/4	Gust. Robert Pettersson				1	19			680: 68	340: 34	1/2	
Kässlevad		1 ¹	1/4												
Bäck	Aaa	3 ¹⁴	2/10	J. F. Erikssons stärbhus					58			414: 70	207: 35	1/2	
	Ab	3 ⁷	1/4	Per Johan Persson					26			185: 90	92: 95	1/2	
Prästgården	A	1 ¹	1	Kyrkorådet arr. Gunnar Johansson	1	75						1,244: 11	622: 05	1/3	
								10	42			7,556: 73	3,778: 37	1/2	
								8	65	75		91: 31	45: 65	1/2	
												6,373: 02	3,186: 51	1/2	
												67: 43	33: 71	1/3	
<i>Spånga</i>								8	36	25		5,766: 16	2,883: 08	1/2	
												125: 21	41: 74	1/2	
												17: 16	5: 72	1/3	
	av Dc	av 2 ³	1/12	Lars Viktor Karlsson, lägenheten Högsätter nr 1		17	50		1	50		255: 62	127: 81	1/2	
				Karl Johan Karlssons stärbhus		36	50		9	47	33	8,197: 49	4,098: 75	1/2	
	A	3 ²	1/3	Johan Alb. Larsson	3	88						2,412: 13	1,206: 06	1/2	
								28	45	50		19,580: 59	9,790: 30	1/3	
												216: 97	72: 32	1/3	
				Anna Matilda Gustafsson, lägenheten Ängåsen nr 2		47	50					77: 14	25: 71	1/3	
	Ca	1 ⁷	2/16	Karl Oskar Larsson				10	32	25		7,169: 10	3,584: 55	1/2	

Klockaregård
Via Östra

Cb	1 ^a	$\frac{2}{10}$	Densamme			10	23	25	7,069: 06	3,534: 53	$\frac{1}{2}$
	1 ¹¹	avs	Karl Johan Landin, lägenheten Ängåsen nr 1	33	50				154: 58	77: 29	$\frac{1}{2}$
av Dc	av 2 ^a	$\frac{1}{24}$	Lars Gustaf Larsson			4	34	17	784: 74	392: 37	$\frac{1}{2}$
F	2 ^a	$\frac{2}{8}$	Karl Arvid Sandberg			21	40	50	3,658: 29	1,829: 15	$\frac{1}{2}$
Ga	1 ^a	$\frac{1}{4}$	Karl Israel Olsson			18	63		14,011: 50	7,005: 75	$\frac{1}{2}$
Gb	2 ^a	$\frac{1}{4}$	Densamme			12	33		11,992: 60	5,996: 30	$\frac{1}{2}$
H	2 ^a	$\frac{1}{8}$	Karl Johan Persson	62					5,841: 09	2,920: 55	$\frac{1}{2}$
									347: 21	173: 60	$\frac{1}{2}$
av Da	av 3 ^a	$\frac{1}{24}$	Karl Johan Karlssons stärbhus			19	04		14,916: 88	7,458: 44	$\frac{1}{2}$
» »	» »	»	Lars Gustaf Larsson	23		2	58		638: 41	319: 21	$\frac{1}{2}$
									143: 67	71: 83	$\frac{1}{2}$
av Db	av 1 ^a	$\frac{1}{24}$	Densamme			1	57		639: 51	319: 75	$\frac{1}{2}$
»	»	$\frac{1}{12}$	Karl Johan Karlssons stärbhus	8		1	29		319: 19	159: 60	$\frac{1}{2}$
									64: 35	32: 17	$\frac{1}{2}$
Bba	1 ¹⁵	$\frac{1}{55}$	Edvin Kumlin			2	74	50	823: 58	411: 79	$\frac{1}{2}$
Baa	3 ⁷	$\frac{7}{100}$	Densamme			4	28		1,255: 02	627: 51	$\frac{1}{2}$
Bbb	1 ¹⁵	$\frac{2}{28}$	Karl Johan Persson	14		11	45		3,988: 25	1,994: 12	$\frac{1}{2}$
									96: 30	48: 15	$\frac{1}{2}$
Bae	3 ¹¹	$\frac{3}{40}$	Densamme	52				93	1,096: 46	548: 23	$\frac{1}{2}$
									285: 72	142: 86	$\frac{1}{2}$
Bab	3 ⁸	$\frac{11}{200}$	Frans Gustafsson			3	49	50	4,449: 09	2,224: 55	$\frac{1}{2}$
Bac	3 ⁹	$\frac{7}{100}$	Densamme	50		5	68		7,310: 16	3,655: 08	$\frac{1}{2}$
									320: 65	160: 32	$\frac{1}{2}$
Bad	3 ¹⁰	$\frac{21}{200}$	Densamme	68		1	16		1,365: 32	682: 66	$\frac{1}{2}$
									506: 88	253: 44	$\frac{1}{2}$
B	1 ¹	$\frac{1}{4}$	Oskar Larsson	1	71	50			529: 65	264: 82	$\frac{1}{2}$
	5 ¹⁰	avs	Reinh. Gustafsson och Gottfrid Gustafsson, Ängen						855: 48	285: 16	$\frac{1}{2}$
									2,352: 24	1,176: 12	$\frac{1}{2}$
	4 ⁸	»	Desamme			1	07		1,430: 05	715: 03	$\frac{1}{2}$
	5 ⁹	»	Desamme	2	09	50			2,553: 79	851: 26	$\frac{1}{2}$
									1,923: 07	641: 02	$\frac{1}{2}$
Ha	4 ^a	$\frac{101}{480}$	Per Aug. Larsson	4	76	50			4,303: 43	1,434: 48	$\frac{1}{2}$
									897: 49	299: 16	$\frac{1}{2}$
L	5 ⁸	$\frac{1}{4}$	David Dalström	1	11				579: 79	193: 26	$\frac{1}{2}$
									150: 68	50: 23	$\frac{1}{2}$

Socken och hemman	Littera	Jord- re- gister- num- mer	Man- tal	Jordägares namn m. m.	Åker			Annan mark			Båtnads- värde kr.	Statsan- slag kr.	Kvot för stats- anslag	Anmärkningar		
					har	ar	kvm	har	ar	kvm						
1	2	3	4	5	6			7			8	9	10	11		
Via Västra	Gab	2 ⁸⁰	1/16	Karl Johan Andersson	4	29	50				2,089: 57	696: 52	1/3			
	Gb	4 ⁷	1/8	Detlof Fredr. Johansson		22	50				80: 47	26: 82	1/3			
	av H	av 5 ¹	14/100	Karl Aug. Olsson	1	94					1,796: 44	898: 22	1/2			
								6	68	70	7,213: 22	3,606: 61	1/2			
	av H	av 5 ¹	1/100	Oskar Ferdinand Larsson		11	50				123: 34	61: 67	1/2			
								1	44		1,458: 60	729: 30	1/2			
	Ga	2 ⁶	1/8	Densamme		19		3	79		203: 78	101: 89	1/2			
								3	79		3,488: 76	1,744: 38	1/2			
	Gb	2 ⁷	1/16	Karl Johan Larsson				1	54		1,420: 10	710: 05	1/2			
	Fa	1 ⁴	1/4	Elias Andersson	1	62	50				1,261: 98	630: 99	1/2			
								3	20		2,684: 83	1,342: 41	1/2			
	Fb	2 ⁴	3/16	Densamme	1	83	50				1,453: 59	726: 79	1/2			
								4	34		3,615: 04	1,807: 52	1/2			
	Eb	4 ¹	1	Karl von Essen arr. Karl Gust. Johansson		9	48			14	27	8,087: 53	4,043: 76	1/2		
	E	3 ¹	1	Karl von Essen, arr. Oskar Ny- ström		8	60			18	99	50	11,864: 10	5,932: 05	1/2	
													7,164: 73	3,582: 36	1/2	
D	2 ³	3/16	P. E. Vinkvist			26			5	12	50	14,859: 44	7,429: 72	1/2		
												178: 76	89: 38	1/2		
C	2 ³	3/16	Axel Emanuel Andersson	2	25	60			7	55		4,178: 07	2,089: 03	1/2		
												2,601: 19	1,300: 59	1/2		
A	1 ²	1/8	Karl Henrik Karlsson	2	02					12		5,422: 72	2,711: 36	1/2		
												1,639: 77	546: 59	1/2		
B	1 ³	5/8	Densamme	8	15							128: 70	42: 90	1/2		
									3	14		6,977: 97	2,325: 99	1/2		
		1 ⁰	avs	Halltorpsmossen, G. B. Orrvik i Sörby m. fl.					4	56		2,990: 13	996: 71	1/2		
												3,583: 58	1,791: 79	1/2		

Hidinge		Ekeberg		Hidinge													
	av 1 ³	²⁵ / ₆₄₀	Joh. Alfr. Ekbon	3								2,580: 52	860: 17	¹ / ₃			
av A	av 1 ³	²⁵ / ₆₄₀	Densamme	2	30	50		2	84			1,296: 46	432: 15	¹ / ₃			
av A	av 1 ³	¹ / ₃₂	Johan Svensson					8	38			2,446: 20	1,223: 10	¹ / ₃			
	Abd	5 ¹⁰	⁶⁵ / ₁₀₀₀	Karl Albin Persson				5	55	80		4,408: 58	2,204: 29	¹ / ₃			
	Abe	5 ¹¹	²¹ / ₁₀₀₀	Densamme				7	50			383: 36	191: 68	¹ / ₂			
	Abg	5 ¹²	³² / ₁₀₀₀	Densamme				4	77			4,643: 50	2,321: 75	¹ / ₃			
	Abf	5 ¹³	³⁰ / ₁₀₀₀	John Johansson				7	50			297: 06	148: 53	¹ / ₃			
	Aahb	5 ¹⁴	¹⁷ / ₁₀₀₀	Karl Nilsson, Lanna		50		4	77			7,019: 10	3,509: 55	¹ / ₃			
	Aaha	5 ²⁰	²³ / ₁₀₀₀	John Johansson				7	34			3,428: 21	1,714: 10	¹ / ₃			
	Aagb	5 ²⁰	¹³ / ₁₀₀₀	Karl Nilsson, Lanna		50		7	34			2,095: 94	1,047: 97	¹ / ₃			
	Aaga	5 ²⁵	¹⁸ / ₁₀₀₀	Karl Albin Persson				8	40			3,823: 10	1,911: 55	¹ / ₃			
	Aaf	5 ²¹	⁶² / ₁₀₀₀	Densamme	1	63		1	71			370: 59	185: 29	¹ / ₃			
	Baa	3 ⁴	¹⁰³ / ₁₀₀₀	Emil Jansson-Strid				7	51	90		2,050: 29	1,025: 14	¹ / ₃			
	Bbf	3 ¹⁴	⁴⁷ / ₁₀₀₀	Adolf Eriksson				7	51	90		719: 51	359: 76	¹ / ₃			
	Bbe	3 ¹⁹	²⁷ / ₁₀₀₀	And. Gust. Eriksson				1	50	—		7,213: 35	3,606: 67	¹ / ₃			
	Bbd	3 ¹⁹	³⁸ / ₁₀₀₀	E. Jonssons stärbhus				3	10			316: 19	158: 09	¹ / ₂			
	Bbg	3 ¹⁵	⁵⁹ / ₁₀₀₀	Detsamma				1	50			1,798: 50	899: 25	¹ / ₃			
	Ca	4 ²	⁶⁶³ / ₁₀₀₀	Olof Hedengren				3	10			511: 72	255: 86	¹ / ₃			
	Cc	4 ⁴	⁹ / ₁₀₀₀	Adolf Eriksson	23	63	50	5	72			3,253: 36	1,626: 68	¹ / ₃			
	Cb	4 ⁸	⁷ / ₁₀₀₀	Emil Jansson-Strid				5	72			1,244: 65	622: 32	¹ / ₃			
	Bba	3 ⁹	²³⁰ / ₁₀₀₀	Adolf Eriksson								6,858: 28	3,429: 14	¹ / ₃			
	Aba	5 ⁷	⁹⁶ / ₁₀₀₀	Adolf Eriksson								78: 61	26: 20	¹ / ₃			
	Aaa	5 ¹⁰	⁶⁸ / ₁₀₀₀	Adolf Eriksson				25	95	55		23,899: 69	11,949: 84	¹ / ₃			
	Dab	6 ⁵	¹ / ₈	Ludv. Elias Karlsson				10	18			1,127: 83	563: 91	¹ / ₃			
								6	49			6,901: 18	3,450: 59	¹ / ₃			
								8	46			8,531: 76	4,265: 88	¹ / ₃			
								12	59			6,583: 50	3,291: 75	¹ / ₂			
								28	90	05		33,531: 78	11,177: 26	¹ / ₃			
												24,935: 28	8,311: 76	¹ / ₃			
												23: 98	7: 99	¹ / ₃			
												481: 65	160: 55	¹ / ₃			
												890: 89	296: 96	¹ / ₃			
												1,891: 18	630: 39	¹ / ₃			
												1,798: 34	599: 45	¹ / ₃			
												5,283: 25	2,641: 62	¹ / ₂			

Socken och hemman	Littera	Jord- re- gister- num- mer	Man- tal	Jordägares namn m. m.	Åker			Annan mark			Båtnads- värde kr.	Statsan- slag kr.	Kvot för stats- anslag	Anmärkingar
					har	ar	kvm	har	ar	kvm				
1	2	3	4	5	6			7			8	9	10	11
Hidinge	Daa	6 ^a	1/8	Karl Joh. Larsson	4	38	50	9	15	50	10,709: 49	5,354: 74	1/2	
								8	92	50	6,311: 17	3,155: 58	1/2	
	Hbab	1 ²⁰	1/64	Erik Eriksson, Mosås				8	60		8,844: 33	4,422: 16	1/2	
	Haa	1 ¹³	1/24	Densamme				10	50		9,510: 05	4,755: 02	1/2	
	Bac	3 ^a	19/1000	Karl Valdemar Jonsson		91					10,595: 70	5,297: 85	1/2	
											905: 52	452: 76	1/2	
								1	27		1,697: 36	848: 68	1/2	
	Babc	3 ²⁰	6/1000	Karl Persson				1	66		1,004: 08	502: 04	1/2	
	Babb	3 ¹⁹	6/1000	Karl Emil Karlsson				1	56		1,695: 76	847: 88	1/2	
	Baba	3 ¹⁸	19/1000	And. Gust. Eriksson				3	50		4,081: —	2,040: 50	1/2	
	Bbba	3 ²¹	21/2000	Densamme				3	54		4,127: 64	2,063: 82	1/2	
	Bbbb	3 ²²	21/4000	Karl Emil Karlsson				1	31		1,317: 85	658: 92	1/2	
	Bbbc	3 ²³	3/4000	Karl Persson				1	35		860: 69	430: 34	1/2	
	Bbc	3 ¹¹	19/1000	Karl Valdemar Jonsson		54	50				666: 60	333: 30	1/2	
								1	55		1,625: 85	812: 92	1/2	
	Abi	5 ¹⁵	22/1000	Densamme		54	50				623: 86	311: 93	1/2	
								1	63	50	1,295: 08	647: 54	1/2	
	Abhc	5 ²⁹	27/4000	Karl Persson				1	38		703: 23	351: 61	1/2	
	Abhb	5 ²⁵	27/4000	Karl Emil Karlsson				1	26		1,254: 44	627: 22	1/2	
	Abha	5 ²⁷	27/2000	And. Gust. Eriksson				3	59		4,185: 94	2,092: 97	1/2	
Aada	5 ³⁰	14/1000	Densamme				3	60		4,197: 60	2,098: 80	1/2		
Aadb	5 ²¹	7/1000	Karl Emil Karlsson				1	39		1,311: 42	655: 71	1/2		
Aadc	5 ²²	7/1000	Karl Persson				1	27		638: 22	319: 11	1/2		
Aac	5 ²¹	24/1000	Karl Vald. Jonsson			72				711: 04	355: 52	1/2		
							1	58		981: 20	490: 60	1/2		
Ce	4 ^o	43/1000	Karl Emil Karlsson		1	84				1,111: 66	370: 55	1/2		
							1	27		659: 95	219: 98	1/2		
Cdb	4 ^o	69/2000	Densamme		2	05				2,215: 47	1,107: 73	1/2		

	Cda	4 ^s	⁹⁹ / ₂₀₀₀	And. Gust. Eriksson			6	47	5,354: 58	2,677: 29	1/2
	Hac	1 ¹⁵	¹ / ₂₆	Densamme	2	92	6	68	8,084: 89	4,042: 44	1/2
	Hbaa	1 ¹⁹	³ / ₂₂₀	Densamme	1	63	50	2	3,022: 09	1,511: 04	1/2
		6 ⁷	avs	Gust. And. Persson, Kohagen				1	3,174: 93	1,587: 46	1/2
	Db	6 ^s	¹ / ₄	Karl Erik Karlsson	11	20		3	1,793: 88	896: 94	1/2
	E	7 ¹	¹ / ₂	Emil Persson	8	82	50	3	1,840: 41	920: 20	1/2
	Kac	1 ²⁴	¹ / ₄₀₀	Ludv. Elias Karlsson				17	3,272: 59	1,636: 29	1/2
	Kaf	1 ²⁵	⁴ / ₁₀₀₀	Densamme				51	14,823: 25	4,941: 08	1/2
	Kb	2 ^s	¹ / ₁₆	Martin Olsson	5	61		1	13,980: 45	4,660: 15	1/2
	av F	av 1 ²	¹ / ₁₆	Herbert Larsson	3	25		2	11,333: 85	5,666: 92	1/2
	av F	av 1 ²	¹ / ₁₆	And. Gust. Larsson	4	28		3	44,272: 80	22,136: 40	1/2
	av A	av 2 ⁵	¹ / ₃₂	Gust. Ad. Persson		69	50	2	1,788: 44	894: 22	1/2
	av A	av 2 ⁵	¹ / ₃₂	Lars Erik Nilssons dödsbo	1	78	50	5	2,961: 03	1,480: 51	1/2
	C	2 ⁷	¹ / ₆	Karl Erik Perssons dödsbo	6	92		3	6,480: 15	2,160: 05	1/2
	G	1 ^s	¹ / ₆	Herbert Larsson	5	71	50	5	5,287: 59	1,762: 53	1/2
	I	1 ^s	¹ / ₁₆	P. Erik Pettersson		92	50	3	3,632: 69	1,816: 34	1/2
	Kad	1 ²⁰	² / ₂₅₀	Karl Vilh. Gottfr. Malm	2	81		1	4,644: 42	2,322: 21	1/2
	av B	av 2 ⁰	² / ₆₄	Karl Arvid Larsson	1	50		1	4,916: 56	1,638: 85	1/2
	Kac	1 ²²	²⁰ / ₂₀₀₀	A. Gellerstedt		97	20	2	4,021: 21	1,340: 40	1/2
Tegelsta		1 ¹	1	Strängnäs domkapitel arr. Martin Olsson	1	04	50	2	684: 07	342: 03	1/2
								1	3,173: 72	1,586: 86	1/2
								1	1,722: 59	862: 29	1/2
								6	1,859: 56	929: 78	1/2
								6	6,109: 65	3,054: 82	1/2
								6	7,510: 30	3,755: 15	1/2
								6	6,659: 60	3,329: 80	1/2
								6	7,601: 88	3,800: 54	1/2
								5	745: 75	372: 87	1/2
								5	6,169: 63	3,084: 81	1/2
								2	3,733: 10	1,244: 37	1/2
								2	1,499: 72	749: 86	1/2
								2	4,008: 13	2,004: 06	1/2
								80	1,003: 08	551: 54	1/2
								80	1,196: 80	598: 40	1/2
									577: 72	192: 57	1/2

Socken och hemman	Littera	Jord- re- gister- num- mer	Man- tal	Jordägares namn m. m.	Åker			Annan mark			Båtnads- värde kr.	Statsan- slag kr.	Kvot för stats- anslag	Anmärkingar				
					har	ar	kvm	har	ar	kvm								
1	2	3	4	5	6			7			8	9	10	11				
Östa Övra	B	2 ¹⁸	28/1000	Erik Joh. Eriksson		24						114: 84	38: 28	1/3				
	Bm	2 ¹⁴	89/1000	Joh. Einar Pettersson	3	86						2,239: 59	746: 53	1/3				
	A	1 ⁹	1/4	Aug. Vilhelm Larsson	1	75						1,345: 85	672: 92	1/2				
	Cr	3 ¹⁹	178/1000	Joh. Einar Pettersson	1	20			5	43	50	4,838: 38	2,419: 19	1/2				
									5	29		991: 87	495: 93	1/2				
	Bo	2 ⁷	48/1000	Per Erik Pettersson, Hidinge		58						347: 11	115: 70	1/2				
	Dd	4 ⁶	25/1000	Densamme		82	50					513: 98	171: 33	1/2				
	De	4 ⁷	91/1000	Harald Adolfsson		65	50					254: 68	84: 89	1/2				
	Df	4 ⁶	78/1000	Densamme		3						9: 57	3: 19	1/2				
	Cq	3 ¹⁸	12/1000	Gustaf Johnson, Gysta		35						310: 53	155: 26	1/2				
	Cp	3 ¹⁷	32/1000	Densamme		18					29	50	311: 02	155: 51	1/2			
												162: 36	81: 18	1/2				
	Co	3 ¹⁶	32/1000	Densamme		14	50			1	33	1,598: 57	799: 28	1/2				
	Cn	3 ¹⁵	22/1000	Densamme		15						1	41	50	1,899: 86	949: 93	1/2	
												135: 30	67: 65	1/2				
	Cm	3 ¹⁴	57/1000						93	50		1,238: 74	619: 37	1/2				
	Dm	4 ¹⁴	31/1000	Densamme					2	68	50	2,692: 25	1,346: 12	1/2				
	Dl	4 ¹³	14/1000	Densamme		4						1	50		1,694: 55	847: 27	1/2	
												36: 08	18: 04	1/2				
	Dk	4 ¹²	80/1000	Densamme		25	50					63	746: 52	373: 26	1/2			
											218: 74	109: 36	1/2					
Di	4 ¹¹	30/1000	Densamme		22					1	30	50	1,469: 22	734: 61	1/2			
											161: 48	80: 74	1/2					
Dh	4 ¹⁰	80/1000	Densamme		29	50				1	11	50	1,239: 84	619: 92	1/2			
											124: 36	62: 18	1/2					
								2	30		2,553: 82	1,276: 91	1/2					

	Dg	4 ^o	$\frac{3}{1000}$	Densamme	2	50			11: 28	5: 64	$\frac{1}{2}$
								20	219: 32	109: 66	$\frac{1}{2}$
	Dn	4 ¹³	$\frac{33}{1000}$	Densamme			1	48	1,726: 40	863: 20	$\frac{1}{2}$
	Do	4 ¹⁶	$\frac{36}{1000}$	Densamme			1	28	1,385: 39	692: 69	$\frac{1}{2}$
	Dp	4 ¹⁷	$\frac{4}{1000}$	Densamme				15	166: 61	83: 30	$\frac{1}{2}$
	Ck	3 ¹⁸	$\frac{23}{1000}$	Densamme			1	04	1,140: 37	570: 18	$\frac{1}{2}$
	Ci	3 ¹¹	$\frac{40}{1000}$	Densamme			1	88	1,979: 61	989: 80	$\frac{1}{2}$
	Ch	3 ¹⁰	$\frac{46}{1000}$	Densamme	14	50			92: 45	46: 22	$\frac{1}{2}$
							1	64	1,801: 72	900: 86	$\frac{1}{2}$
	Cg	3 ^o	$\frac{57}{1000}$	Densamme	3	50			15: 78	7: 89	$\frac{1}{2}$
							2	35	2,528: 73	1,264: 36	$\frac{1}{2}$
	Cf	3 ⁵	$\frac{21}{1000}$	Karl Gustafsson				31	254: 65	127: 32	$\frac{1}{2}$
	av Ab	av 1 ⁸	$\frac{7}{32}$	Karl Henning Hellströms stärbhus	8				84: 04	42: 02	$\frac{1}{2}$
							2	86	3,023: 62	1,511: 81	$\frac{1}{2}$
		1 ⁴	avs	Matilda Kristina Andersson	15	50			40: 07	13: 36	$\frac{1}{2}$
								4	17: 16	5: 72	$\frac{1}{2}$
		1 ⁶	avs	Johan Einar Pettersson	36				372: 24	186: 12	$\frac{1}{2}$
							1	30	1,394: 25	697: 12	$\frac{1}{2}$
	Tegelsta	1 ¹	1	Strängnäs Domkapitel arr. Paul Mellin	90	50			554: 62	277: 31	$\frac{1}{2}$
							6	87	7,275: 12	3,637: 56	$\frac{1}{2}$
	Östa Nedre	B	1 ³	$\frac{1}{4}$	Karl Johanssons stärbhus		4	26	4,412: 10	2,206: 05	$\frac{1}{2}$
		Ed	4 ⁵	$\frac{3}{20}$	Alfred Karlssons stärbhus			5	34: 81	17: 40	$\frac{1}{2}$
		Eab	4 ⁷	$\frac{3}{5}$	Johan Larsson-Palmborg		1	91	1,996: 23	998: 11	$\frac{1}{2}$
		Eac	4 ⁸	$\frac{1}{25}$	Manfrid Jonsson, Magria		1	50	1,594: 51	797: 25	$\frac{1}{2}$
		Eaa	4 ⁹	$\frac{1}{10}$	Alfred Karlssons stärbhus		3	41	3,615: 26	1,807: 63	$\frac{1}{2}$
		a	3 ⁴	$\frac{1}{16}$	And. Emil Andersson		1	45	1,555: 90	777: 95	$\frac{1}{2}$
		b	3 ⁵	$\frac{1}{16}$	Densamme	17			76: 67	38: 33	$\frac{1}{2}$
							1	38	1,469: 63	734: 82	$\frac{1}{2}$
		c	3 ⁶	$\frac{1}{8}$	Aug. Vilhelm Gustafsson och Hans R. Gustafsson	51			605: 39	302: 69	$\frac{1}{2}$
							2	72	3,003: 50	1,501: 75	$\frac{1}{2}$
		L	3 ⁸	$\frac{1}{4}$	Desamma	1	03		868: 51	434: 25	$\frac{1}{2}$
							6	02	7,223: 24	3,611: 62	$\frac{1}{2}$
		C	1 ⁴	$\frac{1}{4}$	Desamma	79	50		748: 03	374: 01	$\frac{1}{2}$
							4	59	6,537: 80	3,268: 90	$\frac{1}{2}$
	av Fa	av 2 ⁰	$\frac{15}{64}$	Desamma	1	22	50		733: 25	366: 62	$\frac{1}{2}$

Socken och hemman	Littera	Jord- re- gister- num- mer	Man- tal	Jordägares namn m. m.	Åker			Annan mark			Båtnads- värde kr.	Statsan- slag kr.	Kvot för stats- anslag	Anmärkningar
					har	ar	kvm	har	ar	kvm				
1	2	3	4	5	6			7			8	9	10	11
Östa Nedre	av Fb	av 2 ⁷	$\frac{15}{64}$	Desamma	5	06	50	4	84		5,944: 89	2,972: 44	$\frac{1}{3}$	
								1	72		4,919: 91	1,639: 97	$\frac{1}{3}$	
	av Fb	av 2 ⁷	$\frac{1}{64}$	Joh. Gunnar Jonsson			78				2,056: 61	685: 54	$\frac{1}{3}$	
	av G	av 1 ¹³	$\frac{1}{704}$	And. Gust. Andersson			50				899: 47	299: 82	$\frac{1}{3}$	
	av E	av 1 ¹⁰	$\frac{2}{353}$	Larsbo bolag							558: 06	186: 02	$\frac{1}{3}$	
				Karl Johan Andersson och And. Gust. Andersson		51	50				553: 41	184: 47	$\frac{1}{3}$	
	D	1 ⁹	$\frac{1}{33}$	Sven Adolf P:son-Fransson	1	12	50				1,172: 60	390: 87	$\frac{1}{3}$	
	C	1 ⁸	$\frac{1}{33}$	Erik Larssons stärbhus	1	10					1,080: 73	360: 24	$\frac{1}{3}$	
	B	1 ⁷	$\frac{2}{33}$	Gust. Emil Jonsson	3	07	50				2,277: 90	759: 30	$\frac{1}{3}$	
	av A	av 1 ⁸	$\frac{1}{33}$	Aug. Fritiof Hjelm	1	01					768: 63	256: 21	$\frac{1}{3}$	
Vintrosa														
Granhammar Västra	Ad	1 ⁵	$\frac{1}{4}$	Axel Magnus Nilsson	1	94					1,701: 70	567: 23	$\frac{1}{3}$	
Knista														
Magria	A	1 ³	$\frac{1}{4}$	Harald Adolfsson	2	66					1,427: 14	475: 71	$\frac{1}{3}$	
									7		75: 07	25: 02	$\frac{1}{3}$	
	B	1 ³	$\frac{1}{4}$	Konrad Valfr. Olsson	3	17					3,004: 32	1,001: 44	$\frac{1}{3}$	
									6		64: 35	21: 45	$\frac{1}{3}$	
	C	1 ⁴	$\frac{1}{4}$	Densamme	3	91					3,409: 60	1,136: 53	$\frac{1}{3}$	
									1	50	16: 09	5: 36	$\frac{1}{3}$	
	D	2 ³	$\frac{1}{6}$	L. P. Persson	3	27					2,381: 09	793: 70	$\frac{1}{3}$	
									12		137: 29	45: 76	$\frac{1}{3}$	
	Fa	2 ⁴	$\frac{1}{8}$	Karl Gust. Karlström		52	50				225: 23	75: 08	$\frac{1}{3}$	
	Fb	2 ³	$\frac{1}{4}$	Gust. Adolf Eriksson		85					364: 65	121: 55	$\frac{1}{3}$	

Knista	G	1 ⁶	1/4	Densamme	22					53: 24	17: 75	1/3
	B	3 ^a	1/4	Erik Andersson	87	50				730: 65	243: 55	1/3
	C	3 ^a	1/4	Harald Nordenmalm	53	50				286: 25	143: 12	1/3
							2	23	50	2,053: 53	1,026: 77	1/3
	D	2 ¹	1	Kungl. Maj:t och Kronan arr. Harald Nordenmalm	2	16				1,408: 50	469: 50	1/3
			Summa	223	66	30	722	64	50	838,419: 16	388,954: 73	

Örebro den 15 januari 1928.

Gösta Kindblom.
Statens lantbruksingenjör.

Bilaga 6.

**Utredning rörande Hidinge-Spångakärrens torrlägningsföretag inom
Vintrosa, Hidinge och Knista socknar av Örebro län.**

Hidinge-Spångakärrens torrlägningsföretag avser torrläggning av mark medelst sänkning av vattenståndet i Svartån å en sträcka av 9,043 meter och upptagande av sidokanaler med en sammanlagd längd av 19,912 meter.

Laga syneförrättning rörande företaget påbörjades den 13 september 1917 och avslutades den 26 februari 1919.

Av syneförrättningshandlingarna inhämtas:

Företaget omfattar torrläggning av:

åker	225,358 har
äng och odlingsmark	630,750 »
annan duglig mark	94,080 »

Summa 950,188 har

Beräknad värdeförhöjning genom vattenavledningen . . . . . 764,916: 73 kronor.

Beräknad kostnad för företagens utförande jämte lösen för vattenverk . . . . . 755,360: — »

Tillstånd från det allmännas sida till företagens utförande erhöles enligt länsstyrelsens i Örebro län resolution den 20 november 1919.

Enligt av vederbörande förrättningsman avgivet den 30 november 1920 dagtecknat betänkande rörande företaget, omfattande bland annat utredning rörande statsunderstöd till företaget, har kostnaden i följd av stegrade arbetspriser och viss ökning av kubikmassorna höjts till 939,450 kronor, vartill kommo förrättnings- och utredningskostnader m. m. med 9,449: 67 kronor, vadan slutsumman utgjorde 948,899: 67 kronor.

I nyssnämnda betänkande finnes införd ny värderingslängd, upptagande enligt synemännens överenskommelse de vid synen satta värdena med 10 % förhöjning.

Härigenom höjdes båtnaden genom vattenavledningen till 841,408: 40 kronor.

Kungl. Maj:t fastställde arbetsplan för företaget den 11 november 1921, vari den 15 februari 1923 medgavs ändring, omfattande minskning med 5 meter av den föreslagna bottenbredden i Svartåns mellersta och övre del.

Beräknad kostnad samt låne- och anslagssökandenas andel däri framgår av nedanstående. Vid arbetsplanens fastställande år 1921 representerade låne- och anslagssökandena 98,89 % av företagens kostnader, och med senare intill 1927 års utgång tillkomna sökande ökas nyssnämnda siffra till 99,64 %.

	Hela området Kr.	Låne- och anslags- sökandenas andel Kr.
Vid arbetsplanens fastställande den 11 november		
1921 beräknad kostnad	948,899: 67	938,486: 45
Kostnad efter medgiven ändring i arbetsplanen	807,399: 67	798,541: 40
Merkostnad för berg	111,790: —	110 561: 54
Summa	919,189: 67	909,102: 94
Nyttillkomna låne- och anslagssökandes kostnad		6,494: 88
Summa kostnad	919,189: 67	915,597: 82

Till företaget har beviljats nedanstående statsunderstöd:

	Lån. Kr.	Bidrag. Kr.
Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 november 1921 beviljades	554,770: —	277,380: —
Minskning i samband med av lantbruksstyrelsen den 15 februari 1923 medgiven ändring i arbetsplanen	22,410: —	11,200: —
Återstående statsunderstöd	532,360: —	266,180: —
Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 juli 1924 beviljades på grund av merkostnad för berg ytterligare	33,610: —	
Nyttillkommande sökande hava beviljats:		
enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 december 1924	1,760: —	600: —
och enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 november 1927	2,110: —	1,630: —
Summa statsunderstöd	569,840: —	268,410: —

Företaget har dragit en total kostnad av 1,052,073 kronor.

Som här nedan visas, omfattar den mark, som skulle bära den huvudsakligaste torrlägningskostnaden, en areal av i runt tal 615 hektar. Av övrig areal inom företaget kan den skogbärande marken, 264 hektar, och mossmarken, 71 hektar, överslagsvis beräknas bära en torrlägningskostnad av högst 150 och 30 kronor respektive eller 39,600 kronor och 2,130 kronor. Återstående torrlägningskostnad, 1,052,073 — 41,730 = 1,010,343 kronor, fördelad på nyssnämnda 615 hektar, motsvarar en genomsnittlig kostnad pr hektar av i runt tal 1,643 kronor.

I den vid synförrättningen upprättade värderingslängden har den av företaget berörda produktiva marken redovisats dels som åker, dels som ängs- och odlingsmark och dels som annan duglig mark. Av »ängs- och odlingsmarken» ha vid arbetsplanens fastställande låntagarna ålagts odlingssskyldighet å en areal av 308,170 hektar.

Med ledning av den vid synförrättningen upprättade värderingslängden och nyssnämnda betänkande har gjorts följande sammanställning av areal och förbättringsvärde inom företaget, varvid angivna förbättringsvärden utgöra de vid synförrättningen beräknade.

	Areal har	Förbättringsvärde kr.
Åker (vid synförrättningen)	225,358	201,355: 92
Till odling föreslagen mark	308,170	332,710: 69
Annan odlad eller därtill lämplig mark	82,000	68,149: 10
Övrig »äng och odlingsmark»	247,580	154,609: 68
Annan duglig mark, skogsmark	16,310	3,557: 16
» » » , högmosse	70,770	4,534: 18
Summa	950,188	764,916: 73

Av den till odling föreslagna marken ha hittills odlats omkring 248 hektar, vadan en areal av endast 60,17 hektar återstår odlad.

Utöver föreslagen odling ha uppodlats 72 hektar, och ytterligare 10 hektar torde med någorlunda ekonomisk fördel kunna uppodlas. Sammanlagt har så-

lunda inom företaget efter detsammans utförande uppodlats en areal av 320 hektar.

I nyssnämnda 72 hektar ingår ett område, den s. k. Östalöten, med 66,74 hektar. Ifrågavarande område, som tidigare torde utgjort slåtter- och betesäng, har till följd av den otillräckliga torrläggning detsamma erhölet genom företaget icke ålagts odlings tvång. Trots områdets ofullständiga torrläggning har värdeökningen å detsamma vid syneförrättningen beräknats till 67,668:21 kronor eller i medeltal 1,013:83 kronor per hektar.

Som av bifogade intyg, bilaga 7, framgår ha undertecknad och jordbrukskonsulent H. Flodkvist verkställt detaljerad besiktning av torrläggingsområdet, varvid utröntes, att en mycket omfattande del av den som äng och odlingsmark i förrättningshandlingarna redovisade marken icke utan avsevärda kostnader kan uppodlas till åker. Marken i fråga, omfattande 247,580 hektar, består å stora områden av i förmultning varande vitmosstorp till 1—1,5 meters djup, å andra områden består marken av ett tunt myllager på sand. I allmänhet förekommer ett tätt bestånd s. k. slyskog och inom mosstorsområdet förekommer rikligt med stora mosstuvor.

Även under förutsättning av minsta möjliga deltaljdikning och låga arbetskostnader torde denna mark draga en odlingskostnad icke understigande 600 kronor per hektar.

Å detta område har vid syneförrättningen beräknats en båtnad av 154,609:68 kronor, motsvarande i medeltal per hektar 624:49 kronor. Då, som nedan visas, företaget för närvarande är belastat med ett skuldbelopp, som överstiger den vid syneförrättningen beräknade båtnaden, är alltså ifrågavarande till odling icke lämpliga mark för närvarande delaktig i företagets skuld med belopp överstigande nyssnämnda båtnadsvärde.

Den ringa ekonomiska bärkraften hos denna mark medför en betydande över-skjutning av betalningsansvaret på den mera produktiva marken, varigenom denna kommer att betungas med orimliga kostnader.

Ovan berörda till odling icke lämpliga mark torde, som av bifogade av länsjägmästaren N. Eckerbom efter undersökning på platsen avgivna yttrande, bilaga 8, framgår, fördelaktigast böra användas till skogsproduktion.

Vid beräkning av den kostnad denna mark rimligen kan bära har undertecknad utgått från att densamma skulle under den tid, 26 år, odlingslånets amortering pågår kunna bära en årlig avgift av 6 kronor per hektar, motsvarande ett med ränta upplupet lånebelopp av 100 kronor per hektar.

En årlig utgift av 6 kronor motsvarar jämte 4 % ränta på ränta å utlagt belopp efter 26 år ett slutvärde av 265:87 kronor.

Med hänsyn till det nuvarande beståndets beskaffenhet och markens produktionsförmåga torde, av tillgängliga skogsvärdeuppgifter i facklitteraturen att döma, starkt kunna ifrågasättas, om skogens värdeökning under nyssnämnda tid motsvarar det gjorda kapitalutlägget.

Av nyssnämnda åberopade yttrande framgår, att den av undertecknad beräknade årliga avgäld ifrågavarande skogsmark kan bära icke blivit för lågt beräknad.

I företaget ingår, som tidigare anförts, ett högmossområde om 70,77 hektar med en vid syneförrättningen beräknad värdeförhöjning av 4,534:18 kronor eller i medeltal per hektar 64,06 kronor.

Med hänsyn till att mossen i allmänhet är belägen 1,5 meter högre än omgivande mark, torde densamma före torrläggningens genomförande kunnat utan större svårighet avtorvas till åtminstone 1 meters djup, motsvarande en disponibel torvtillgång av i runt tal 700,000 kubikmeter, vilket mer än väl torde tillgodose vederbörande ägares torvbehov för långa tider framåt.

Industriellt utnyttjande av mossen är åtminstone för närvarande ur ekonomisk synpunkt uteslutet. Skogsproduktion å densamma torde icke vara att räkna med.

I betraktande av det nyss anförda torde en andel i odlingslånet inklusive upplupen ränta å detsamma av 20 kronor per hektar kunna anses mycket högt. Det anförda lånebeloppet motsvarar en årlig amortering av 1: 20 per hektar.

För att icke onödigtvis inveckla beräkningarna har i det följande fränsetts, dels att amorteringstidens början icke för hela lånet inträder med år 1929 och dels ej samtliga intressenter äro delaktiga i odlingslånet.¹

Med nyssnämnda approximering beräknas upplupen ränta å odlingslånet under 3 år efter 3,6 % utgöra $(3 \times 20, 438:28) 61,314:84$ kronor, vadan summa oguldet odlingslånebelopp uppgår till $567,730 + 61,314:84 = 629,044:84$ kronor. Den årliga annuiteten därå, beräknad efter 6 %, utgör alltså 37,742:69 kronor.

Av företagens räkenskaper framgår, att företaget efter de amorteringar, som kunna väntas ske, utöver odlingslånet har privata lån, för närvarande utgörande tillsammans 164,610:— kronor, vartill kommer brist att fylla med ytterligare lån, så att det privata lånebeloppet kan anses utgöra minst 200,000 kronor.

Om detta lån skall amorteras på exempelvis 20 år med 5 % löpande ränta, erfordras en årlig annuitet av i avrundat tal 8 %, utgörande av nyssnämnda lån 16,000 kronor.

Den sammanlagda årliga avgälden till följd av företaget utgör alltså $37,742:69 + 16,000 = 53,742:69$ kronor. Härtill kommer skälig ränta å det värde jorden ägde före företagens utförande. Sättes nyssnämnda värde till hälften av det vid syneförrättningen beräknade, erhålles per hektar för åker 490 kronor och för odlad eller därtill lämplig mark 170 kronor. 4 % årlig ränta härå utgör respektive 19:60 och 6:80 kronor.

Fördelas den årliga utgiften i enlighet med vad ovan anförts med 6 och 1: 20 kronor å resp. icke odlingsbar mark och mosse samt återstoden på övriga ägoslag i proportion till förbättringsvärdet, erhålles följande resultat:

Ägoslag	Areal har	Annuitet av				4 % ränta å mark- värdet före torrlägg- ningen	Summa årlig avgäld pr har
		odlingslånen		enskilt lån			
		summa	pr har	summa	pr har		
Åker	225,358 (33.43 %)	12,050:68	53:51	5,348:80	23:73	19:60	96:84
Till odling föreslagen mark	308,170 (55.25 %)	19,931:12	64:68	8,840:—	28:69	6:80	100:17
Annan odlad eller därtill lämplig mark	82,000 (11.32 %)	4,083:63	49:80	1,811:20	22:09	6:80	78:69
Annan produktiv mark med undantag av högmosse	263,890	1,583:34	6:—	—	—	(2:—)	(8:—)
Högmosse	70,770	84:92	1:20	—	—	(1:30)	(2:50)
Summa	950,188	37,742:69	—	16,000:—	—	—	—

Av det anförda framgår, att inför nuvarande ekonomiska situation inom företaget komma årliga ränte- och amorteringsutgifterna per hektar att under 20 år framåt uppgå till minst 96:84 kronor å åker, å till odling föreslagen mark 100:17 kronor och å annan odlad mark 78:69 kronor. Utöver dessa årsutgifter

¹ Från avdikningslånefonden till företaget anvisat lån har icke medräknats i efterstående beräkningar.

tillkommer givetvis ränta och amortering å odlings- och grundförbättringskostnader, vilka här ej medräknats.

Bevisning om att nyssnämnda årsavgälder högst väsentligt överstiga vad marken kan bära torde icke tarvas.

Till förbättring av den ekonomiska ställningen hava intressenterna hos Kungl. Maj:t anhållit, att företaget bland annat måtte komma i åtnjutande av hela det statsbidrag, som, om nu gällande bestämmelser tillämpas å företaget, skulle kunna utgå.

Härigenom skulle företaget tillföras ytterligare 120,540 kronor.

Under antagande att nyssnämnda statsbidrag anvisas till företaget och att därmed den privata skulden minskas till (200,000 — 120,540) 79,460 kronor, vilket belopp amorteras under 20 år med 8 % annuitet, ställa sig med tillämpande av ovan anförda fördelningsgrund årsutgifterna på följande sätt:

Ä g o s l a g	Annuitet av			4 % ränta å mark- värdet före torrlägg- ningen	Summa årliga avgälder
	odlings- lånet	privatlånen			
		pr har kr.	summa kr.		
Åker	53: 51	2,125: 08	9: 43	19: 60	82: 54
Till odling föreslagen mark	64: 68	3,512: 13	11: 40	6: 80	82: 88
Annan odlad eller därtill lämplig mark	49: 80	719: 59	8: 78	6: 80	65: 38
Annan produktiv mark med undantag av högmosse	6: —	—	—	(2: —)	(8: —)
Högmosse	1: 20	—	—	(1: 30)	(2: 50)
Summa	—	6,356: 80	—	—	—

Även efter nedskärning av företagens skulder med ovanskrivna tilläggsbidrag kvarstår, som av ovanstående utredning framgår, en årsavgift i räntor och amorteringar, huvudsakligast på torrläggningsskulden, som vida överstiger vad markägaren utan anlåtande av egna kapital kan komma ut med genom jordbruket.

Då många intressenter icke torde vara i besittning av reservkapital och av dem som haft dylikt kapital flertalet nedlagt detsamma i odlings- och grundförbättringsåtgärder, måste en nedskrivning av förberörda årsutgifter äga rum, aningen detta skall ske med statens bistånd eller genom avsevärd nedsättning av fastigheternas värde. Skall sistnämnda väg beträdas, torde för många intressenter endast ett val förestå, nämligen fastighetens avträdande till konkurs.

Av det anförda framgår, att statsbidrag, utöver vad företaget erhållit och eventuellt kan erhålla enligt gällande bestämmelser, är högst önskvärt, och intressenterna ämna för detta ändamål ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om, att utom ramen av nu gällande bestämmelser för erhållande av statsbidrag från statens avdiktningsslag ytterligare komma i åtnjutande av bidrag med belopp motsvarande hälften av beviljat odlings- och avdiktningsslån, d. v. s. $\frac{1}{2}$ av 569,840 kronor eller 284,920 kronor. Av detta belopp vore, enligt intressenternas mening, lämpligt erhålla kontant så stor del, som behövs för det återstående privata lånets inlösnings, 79,460 kronor, och med återstoden, d. v. s. $284,920 - 79,460 = 205,460$ kronor, borde odlingslånet nedskrivnas eller från 629,044: 84 kronor (lån + upplupen ränta) till 423,584: 84 kronor. Härigenom skulle det privata lånet helt och hållet försvinna och annuiteten å odlingslånet nedsättas till 25,415: 09 kronor.

Den årliga avgälden å olika ägoslag skulle efter sistnämnda ytterligare statsbidrag bliva följande, varvid ovan tillämpade fördelningsgrund bibehållits.

Å g o s l a g	Annuitet av odlingslänat		4 % ränta å markvärdet före torrläggningen	Summa årlig avgäld
	summa kr.	pr har kr.		
Åker	7,938: 57	35: 23	19: 60	54: 83
Till odling föreslagen mark	13,120: 12	42: 57	6: 80	49: 37
Annan odlad eller därtill lämplig mark	2,688: 14	32: 78	6: 80	39: 58
Annan produktiv mark med undantag av högmosse	1,583: 34	6: —	(2: —)	(8: —)
Högmosse	84: 92	1: 20	(1: 30)	(2: 50)
Summa	25,415: 09	—	—	—

Årlig ränte- och amorteringsutgift per hektar utgör enligt ovanstående, om önskad statshjälp erhålles, å åker 54.83 kronor, å till odling föreslagen mark 49.37 kronor och å annan odlad eller därtill lämplig mark 39.58 kronor. Beträffande sistnämnda båda markslag är att märka, vilket även tidigare framhållits, att angivna avgälder avse marken i oodlat skick. Endast ränta å odlingskostnaden, vilken torde i flertalet fall variera mellan 200 och 300 kronor per hektar, utgör efter 4 procent 8—12 kronor, vadan årsutgiften i huvudsak icke kommer under 55 kronor per hektar.

Enligt bifogade av vederbörande domänintendent i länet avgivna intyg, bilaga 9, utgör arrendet för kronoegendomar i orten i medeltal omkring 40 kronor per hektar åker, vadan ovan anförda årsutgifter ligga minst 30 % högre.

Härvid är att märka, att dessa arrendavgifter avse åker med byggnader samt husbehovsved m. m., under det ovan beräknade årsavgälder avse mark, vartill i regel saknas hus, vidare erfordras å åkern betydande enskild dikning, och å odlingsmarken tillkommer som sagt odlingskostnaden.

Av det anförda framgår, att företaget är i trängande behov av hjälp, och att, om de gjorda framställningarna om ytterligare statsbidrag bifallas, markägarna ändock under en mycket lång tid framåt få anses hårt ekonomiskt pressade genom det av dem, huvudsakligen på tillskyndan av en statlig odlingsorganisation, utförda torrläggningsföretaget.

Slutligen anser jag mig böra framhålla, att företaget inom den närmaste tiden har att motse tämligen stora kostnader för rensningsarbeten. Särskilt synes i ån en del slåntras uppstått och från det vid grävningens slutpunkt uppkomna strömfallet har synbarligen stora mängder lös sand förts med vattnet och avlagrats å platser i ån inom företaget, där vattnet flyter lugnare.

Örebro den 22 november 1928.

Gösta Kindblom,
Statens lantbruksingenjör.

Bilaga 7.

Sedan undertecknade med ledning av under laga syneförrättning åren 1917, 1919 upprättade handlingar och ritningar rörande Hidinge—Spångakärrens torrläggningsföretag i Vintrosa m. fl. socknar av Örebro län verkställts besiktning av torrläggingsområdet, få vi härmed avgiva följande intyg.

Ett omfattande odlingsarbete har efter företagets genomförande ägt rum inom torrläggingsområdet. Av s. k. betänkande rörande bland annat statsunder-

stöd till företaget, avgivet den 30 november 1920, inhämtas, att vid statsunderstödet sökande föreslagits uppodling av en areal av 308.170 hektar.

Vid besiktningen utröntes, att av de till odling föreslagna områdena hade för närvarande uppodlats en areal av i avrundat tal 248 hektar och 60.17 hektar återstodo oodlade. I sistnämnda areal ingick bland annat ett större, i huvudsak tämligen lättodlat område om 21 hektar inom Hidinge by, vilket enligt uppgift på grund av vederbörande ägares ekonomiska obestånd och sjukdom ej blivit uppodlat. Stora delar av övrig odlingspliktig ännu icke odlad mark befanns bevuxen med skog, som å vissa områden var av den täthet, att densamma måste medföra mycket höga odlingskostnader.

Jämte nyssnämnda 248 hektar hade odlats av därtill icke föreslagen mark ett område av 72 hektar, huvudsakligast utgörande den s. k. Östalöten, och vidare torde för rimliga kostnader kunna uppodlas ytterligare 10 hektar dylik mark.

Av den i förrättningshandlingarna under rubriken äng och odlingsmark uppstagna arealen, 630.750 hektar, återstår, efter avdrag av ovan omnämnda 308.170 hektar odlingspliktig mark, en areal av 242.580 hektar med ett vid syneförrättningen beräknat båtnadsvärde av 154,609:68 kronor.

Sistnämnda område utgöres inom företagets norra del av ett tunt myllager på sand (mjåla) och stora områden av den övriga delen utgöres av ett 1—1.5 meter tjockt i tämligen svag förmultning varande torvlager av vitmossa. Å sandjorden och den övriga fastare marken förekommer ett delvis tämligen tätt bestånd av ungskog. Å mosstorvsområdet förekommer buskar, ris o. d., varjämte marken är starkt tuvbildad.

Med hänsyn till att ifrågavarande område, dels drager en betydande enskild dikningskostnad till följd av stora avstånd till avloppsgravar, och dels i följd av markens oländiga, flerstädes starkt stubb- och rotbundna beskaffenhet blir mycket kostsam att bryta upp, anse undertecknade att odlingskostnaden å denna mark i allmänhet icke kommer att understiga 600 kronor per hektar.

Frånsett jordmånens i allmänhet relativt svaga beskaffenhet anse vi i betraktande av nyssnämnda odlingskostnad odling av detta område för närvarande icke ekonomiskt lönande, utan detsamma bör enligt vår åsikt bibehållas och förbättras som skogsmark.

Örebro den 17 november 1928.

Gösta Kindblom,
Statens lantbruksingenjör.

Herman Flodkvist,
Örebro läns hushållningssällskaps
förste jordbrukskonsulent.

Bilaga 8.

På begäran får jag härmed meddela att den mark, som av lantbruksingenjör G. Kindblom förevisats mig i Hidinge—Spånga torrläggningföretag enligt min åsikt visserligen är tjänlig för skogsbörd, men i nuvarande skick icke i stånd att under närmaste 25 år producera mer än 6 kronors avkastning per hektar och år.

Örebro den ²¹/₁₁ 1928.

Nils Eckerbom,
Länsjägmästare.

Bilaga 9.

Anmodad av styrelsen för Spånga—Hidingekärrens torrlägningsföretag att avgiva yttrande över arrendevärden, som tillämpas å jordbruk i Närkesdelen av Örebro län, får jag anföra, att värdena naturligtvis växla med hänsyn till egendomarnas storlek och läge, byggnadernas beskaffenhet, åkers bonitet och avdikning, ägofigurens arrondering m. fl. på nämnda sakförhållande inverkan faktorer. De arrendevärden, som här nedan angivas, avse fullt bebyggda egendomar med medelgod åkerjord, tillfredsställande avdikning samt merkantilt läge jämförbara med den jord lämplig till åker, som vinnes vid ovannämnda torrlägningsföretags genomförande.

Vid kronoegendomar i Närke med en åkerareal mellan 20—40 har ha beräknats och utfås f. n. arrendebelopp mellan 36—45 kronor pr har åker, vid egendomar mellan 40 och 100 har åker tillämpas värden om kr. 30—34 pr har åker, däri förmånen av mindre skogsutsyn är inberäknad. Naturliga beten saknas i regel vid egendomarna å Närkesslätten. Enskilda jordägare utvinna vid arrendering liknande arrendevärden.

Örebro den 19 november 1928.

Gunnar Pettersson,
Domänintendent i Örebro län.

Bilaga 11.

Sammanställning av en del fastigheters inom Hidinge-Spånga-kärrens torrlägningsföretag torrlagda areal, förbättringsvärde, andel i odlingslån m. m.

Här nedan angivna förbättringsvärde utgör det vid 1917—1919 års laga syneförrättning beräknade.

Uppgiften om respektive fastigheters sammanlagda oguldna kapitalbelopp och årliga annuitet av odlingslån utgör i vederbörlig ordning fastställda andelar i det den 11 november 1921 anvisade och sedermera den 15 februari 1923 till 532,360 kronor sänkta odlingslån samt den 11 juli 1924 beviljat tilläggs lån från odlingslånefonden.

I de fall här nedan uppgifter lämnas för flera fastigheter tillsammans, brukas dessa i sambruk.

Beträffande fördelningen av annuiteten å såväl odlingslån som särskilt lån å olika ägoslag har tillämpats samma fördelningsgrund, som tillämpats i bilaga A.

4 % ränta å markvärdet före torrläggningen har beräknats å hälften av nyssnämnda vid syneförrättningen beräknade värde.

Hidinge R. N. 3 ¹⁹ , 3 ²² , 3 ²⁸ , 5 ³¹ , 4 ⁶ och 4 ⁹ .	<i>Karl Emil Karlsson</i>									
Åker	3.89	3,024: 66	(25.26)	165: 38	42: 51	71: 67	18: 42	60: 93	22: 33	83: 26
Till odling föreslagen mark	10.08	8,949: 85	(74.74)	489: 35	48: 55	212: 07	21: 04	69: 59	14: 88	84: 47
Annan duglig mark	3.18	—	—	19: 08	6: —	—	—	6: —	(2: —)	(8: —)
Summa	—	—	—	673: 81	—	283: 74	—	—	—	—
Summa oguldet odlingslån 11,230: — kr., taxeringsvärde 5,100: — kr., egnahemslån 6,500: — kr.										
Hidinge 3 ⁸ , 3 ¹¹ , 5 ¹⁵ och 5 ³⁰	<i>Karl Vald. Jonsson.</i>									
Åker	2.72	2,642: 75	(40.56)	148: 90	54: 74	65: 61	24: 12	78: 86	16: 79	95: 65
Till odling föreslagen mark	3.20	3,873: 60	(59.44)	218: 22	68: 19	96: 15	30: 05	98: 24	5: 79	104: 03
Annan duglig mark	2.835	—	—	17: 01	6: —	—	—	6: —	(2: —)	(8: —)
Summa	—	—	—	384: 13	—	161: 76	—	—	—	—
Hidinge 5 ¹⁰ , 5 ¹¹ , 5 ¹² , 5 ²¹ och 5 ³⁵	<i>Karl Alb. Persson.</i>									
Åker	2.725	1,879: 93	(11.73)	122: 82	45: 07	55: 11	20: 22	65: 29	23: 23	88: 52
Till odling föreslagen mark	12.980	14,148: 20	(88.27)	924: 21	71: 20	414: 73	31: 95	103: 15	6: 20	109: 35
Högmosse	4.900	—	—	5: 48	1: 20	—	—	1: 20	(1: 30)	(2: 50)
Annan duglig mark	10.550	—	—	63: 30	6: —	—	—	6: —	(2: —)	(8: —)
Summa	—	—	—	1,115: 81	—	469: 84	—	—	—	—
Summa oguldet odlingslån 18,596: 90 kr., taxeringsvärde 11,500: — kr., egnahemslån 10,000: — kr.										
Hidinge 7 ¹	<i>Emil Persson</i>									
Åker	8.825	10,303: 50	(29.74)	693: 83	78: 62	314: 47	35: 63	114: 25	15: 25	129: 50
Till odling föreslagen mark	21.840	24,344: 50	(70.26)	1,639: 14	75: 05	742: 94	34: 02	109: 07	9: 27	118: 34
Annan duglig mark	29.690	—	—	178: 14	6: —	—	—	6: —	(2: —)	(8: —)
Summa	—	—	—	2,511: 11	—	1,057: 41	—	—	—	—
Summa oguldet odlingslån 41,851: 92, taxeringsvärde 34,000: — kr.										

Örebro den 22 november 1928.

Gösta Kindblom.
Statens lantbruksingenjör.

Rätt avskrivet betygas:
Gösta Kindblom.

Transumt ur Riksdagens revisorers
berättelse år 1927.

Nionde huvudtiteln.

Jordbruksdepartementet.

§ 56.

Vissa förrättningar av statens lantbruksingenjörer.

Hidinge-Spångakärren.

Revisorernas uppmärksamhet har fästs på ett flertal fall, då av statens lantbruksingenjörer handlagda förrättningar för vattenavledningsföretag företett anmärkningsvärda brister. För de särskilda fallen redogöres här nedan.

I anledning av uppkommen fråga om torrläggning av de s. k. Hidinge—Spångakärren inom Vintrosa, Hidinge och Knista socknar av Örebro län har dåvarande lantbruksingenjören i orten Aug. Palm åren 1918—1919 hållit laga syneförrättning.

Uti en den 26 februari 1919 dagtecknad värderingslängd upptog Palm båtnaden av företaget till 765,799 kronor 73 öre och uti kostnadsförslag av samma dag angav han kostnaderna för arbetet — bestående i reglering av Svartån med dess tillflöde Knistaån jämte upptagande av ett flertal avloppsgravar — till 755,360 kronor, däri inberäknat lösen med 115,000 kronor för ett vattenfall vid Bäcks kvarn i Svartån. I en ävenledes samma dag dagtecknad arbetsbeskrivning anförde Palm bland annat: »Möjligheten av att berg kan påträffas, där marken betecknats som stenbunden alv, är ej utesluten, enär det varit omöjligt att med vanligt jordborr överallt genomtränga det hårda bottenlagret». Synemännen hava i utlåtande samma dag föreskrivit, hur företaget i enlighet med Palms förslag skulle utföras. I utlåtandet framhölls bland annat, *att* kostnaderna vore svåra att beräkna med hänsyn dels till möjligheterna för olika arbetsmetoders användande och dels till det högt uppdrivna priset på arbete och bränsle, *att* hydrografiska byrån utfört en vattmängdsmätning vid Hidingebro i Svartån vid ett vattenstånd av 251 centimeter, vilken givit till resultat en avrinning av 25.9 kubikmeter per sekund, *att* direkta mätningar vid högre vattenstånd tyvärr ej företagits, men att hydrografiska byrån antog, att vanlig flodvattenmängd kunde uppskattas till 40 à 50 kubikmeter per sekund, och den exceptionella till 80, *samt att* synemännen räknat med vanlig flodvattenmängd av 60 kubikmeter per sekund. Tiden för arbetets utförande beräknades i utlåtandet till 5 år. Värderingslängden, kostnadsförslaget, arbetsbeskrivningen och utlåtandet förelades intressenterna vid slutsammanträde förenämnda den 26 februari 1919 och föranledde ingen erinran.

I och för tilldelande av statsunderstöd åt företaget avgav Palm härefter på begäran av dess styrelse betänkande den 30 november 1920. Häri framhölls, att kostnaderna för företaget numera måste, ehuru gjorda undersökningar utvisade, att av honom förut beräknade schaktningsmassor varit för stora och borde reduceras från 499,800 kubikmeter till 479,550 kubikmeter — på grund av höjda arbets- och bränslepris uppskattas till 939,450 kronor (vartill är att lägga förrättningskostnad 9,449 kronor 67 öre och odlingskostnad 61,634 kronor). Oaktat kostnaden således icke obetydligt överskred båtnaden (denna höjdes sedermera enligt ny, den 27 augusti 1921 dagtecknad, av Palm upp-

gjord värderingslängd till 842,379 kronor 70 öre eller med 10 procent å förut uppskattat värde) funne han emellertid företaget vara värt att utföras och av staten understödjas.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 11 november 1921 beviljades företaget dels odlingslån med 554,770 kronor, dels och statsbidrag med 277,380 kronor.

Emellertid visade sig arbetets utförande vara förenat med avsevärt större svårigheter än beräknats. Arbetsstyrelsen påkallade därför ny syneförrättning för ernående av behövliga förändringar i arbetsplanen, och ägde sådan syneförrättning rum den 29 maj 1922 under Palms ledning.

Uti härvid avgivet, samma dag dagtecknat utlåtande anförde synemännen bland annat: Sedan det visat sig att betydande ras inträffat, samt att den bergmassa, som måste bortsprängas, med 9,000 kubikmeter översteg den förut antagna — volymen av hela den bortsprängda bergmassan visade sig sedermera enligt en av Palm den 15 april 1923 uppgjord specifikation utgöra 10,486 kubikmeter — hade förnyade beräkningar verkställt, och hade därvid visat sig att förenklingar kunde företagas utan men för torrlägningsändamålet. Sålunda kunde, enär normala högvattensavrinningen visat sig utgöra allenast 32.7 kubikmeter per sekund och den exceptionella 43.6, bottenbredden minskas. Genom räkning av ett dike kunde 80 meter sparas, och på ett ställe med två ågrenar kunde man begränsa sig till utvidgning av endast den ena. Å andra sidan krävde dessa inskränkningar invallning av ett område vid Knistaåns inflöde i Svartån. Genom dessa ändringar, vilka synemännen föreskrev att tillämpas, kunde arbetet enligt nytt den 1 maj 1922 dagtecknat, av Palm uppgjort kostnadsförslag utföras för den i betänkandet den 30 november 1920 beräknade kostnaden av 939,450 kronor. (Uti nytt kostnadsförslag av den 31 januari 1923 beräknade Palm kostnaden för utförande av arbetet enligt den 29 maj 1922 bestämda planen till 807,399 kronor 67 öre).

De den 29 maj 1922 bestämda ändringarna hade emellertid till följd, att lantbruksstyrelsen genom beslut den 15 februari 1923 nedsatte odlingslånet till 532,360 kronor, och statsbidraget till 266,180 kronor, ehuru Palm i betänkandet den 2 augusti 1922, under hänvisning till att ändringarna *ej betydde någon försämring*, hemställt, att understöden måtte lämnas orubbade.¹ Visserligen har Kungl. Maj:t på tillstyrkan av lantbruksstyrelsen, sedan kostnaderna för bergsprängningen visat sig motivera understöd åt företaget till ursprungligen avsett belopp, genom beslut den 11 juli 1924, tilldelat företaget det genom lantbruksstyrelsens nyssberörda beslut innehållna beloppet 33,610 kronor, men med den modifikation *att hela beloppet lämnades endast såsom lån*.²

Slutavsyning av det färdiga arbetet verkställdes av Palm den 22 augusti 1925, och arbetet godkändes av lantbruksstyrelsen den 12 oktober samma år. Företaget har, enligt vad företedda räkenskaper utvisa, i färdigt skick betingat en kostnad av sammanlagt 1,003,767 kronor 82 öre.

Även i detta fall föreligger enligt revisorernas mening bristande grundlighet vid de ursprungliga undersökningarna för arbetet, varom även synemännens utlåtanden bära vittne. Hade de undersökningar, som av förhållandenas tryck sedan framtyngades, och som alltså ingalunda voro omöjliga att verkställa, gjorts från början och därav föranledda kostnadsbesparande förenklingar redan vid arbetets igångsättande ingått i planen, så hade uppenbarligen både tid och pengar kunnat sparas. Bland annat hade man då undgått kostnaden för reparation av de ras, som inträffat i anledning av den ursprungliga, mera

Revisoreernas
uttalande.

¹ Anledningen till lantbruksstyrelsens reduktion av bidrag och lån var den, att lantbruksstyrelsen vid beräkning av ändringarnas verkan endast tog hänsyn till den minskade sektionarean och alltså ej till markens dämera utredda, i förhållande till den först antagna, mindre gynnsamma beskaffenhet.

² Slutligen erhöill företaget i anledning av tillkomsten av ännu en intressent genom Kungl. Maj:ts beslut den 19 december 1924 dels 600 kronor i bidrag och dels 1,760 kronor i lån.

omfattande planen, varförutom intressenterna då icke behövt, såsom skett, gå miste om 11,200 kronor i statsbidrag.

*Slututtalande
av reviso-
rerna.*

Såsom av förestående redogörelser framgår hava vederbörande lantbruksingenjörer i här omnämnda fall icke iakttagit den omsorg och grundlighet vid handläggningen av de dem anförtrodda viktiga uppdragen, som varit påkallad för att intressenterna från början skolat erhålla någorlunda riktig utgångspunkt för bedömning av företagets ekonomiska förutsättningar och lämpligaste sättet för dess utförande. Det må lämnas därhän, huruvida dessa brister äro att tillskriva värdslöshet eller otillräckliga insikter i facket; ofrånkomligt är enligt revisorernas mening att intressenterna uti företag av denna natur hava befogade anspråk på att, när de i dylika frågor hänvända sig till statens för ändamålet tillsatta befattningshavare, saken också av dessa utredes på ett så vederhäftigt sätt, att intressenterna ej genom felbedömningar eller slarv av förrättningsmannen föränledas till oräntabla eller illa planlagda företag och därigenom utsättas för allvarliga ekonomiska risker.

I detta sammanhang bör jämväl beaktas, att intressenter, som genom bristfällig utredning lockats in på ett företag, vilket sedan visat sig omöjligt för dem att gå i land med, kunna, på sätt även skett, komma att mot staten rikta svåravvisbara krav på att staten, såsom i viss mån moraliskt ansvarig för deras olycka, måtte träda emellan med hjälp utöver den normala. Bortses bör slutligen ej från att olika statsorgan kunna komma att till förfång för annan deras verksamhet tagas i anspråk för skiftande åtgärder till följd av ofullständiga eller felaktiga förrättningar, eller att staten i särskilda fall kan bli som part lidande på dylika förrättningar.